

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Diplomová práce

Téma: Ochrana osobnosti fyzické osoby v občanském právu

Jméno konzultanta: Prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

Jméno zpracovatele: Eva Nežerková V PACHMANOVĚ 494, PRAHA 6

V Praze dne 20.9.2006

Knihovna PF UK

PF16835

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem pro diplomovou práci obvyklým.

V Praze dne 20.9.2006

.....

Eva Nežerková

Obsah:

1.	Úvod	5
2.	Právní základy ochrany osobnosti fyzické osoby podle občanského práva.....	9
3.	Všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu.....	13
3.1.	Pojem.....	13
3.2.	Obecná právní úprava podle § 11 občanského zákoníku.....	13
3.3.	Zvláštní právní úprava podle § 12 občanského zákoníku.....	14
3.4.	Zvláštní osobnostní práva.....	15
4.	Subjekty všeobecného osobnostního práva.....	18
4.1.	Obecně k subjektům	18
4.2.	Vznik právní osobnosti člověka.....	19
4.3.	Zánik právní osobnosti člověka.....	23
4.4.	Postmortální ochrana osobnosti podle § 15 občanského zákoníku.....	25
5.	Všeobecné osobnostní právo v subjektivním smyslu.....	32
5.1.	Pojem.....	32
5.2.	Obsah všeobecného osobnostního práva.....	33
5.3.	Nepřevoditelnost - nezcizitelnost všeobecného osobnostního práva.....	34
5.4.	Vznik všeobecného osobnostního práva.....	35
6.	Omezení všeobecného osobnostního práva.....	37
6.1.	Obecně k omezení všeobecného osobnostního práva.....	37
6.2.	Jednotlivá omezení všeobecného osobnostního práva.....	38
7.	Předmět všeobecného osobnostního práva.....	49
7.1.	Obecně k předmětu všeobecného osobnostního práva.....	49

7.2. Jednotlivá dílčí osobnostní práva	50
8. Sankce za porušení (ohrožení) všeobecného osobnostního práva podle § 13 a 16 občanského zákoníku.....	62
8.1. Obecně k občanskoprávním sankcím.....	62
8.2. Podmínky vzniku občanskoprávních sankcí.....	64
8.3. Subjekty občanskoprávních sankcí.....	68
8.4. Prostředky občanskoprávní ochrany.....	69
8.4.1. Obecné prostředky občanskoprávní ochrany.....	70
8.4.2. Zvláštní prostředky občanskoprávní ochrany	70
8.5. Význam času pro uplatnění práva na ochranu osobnosti.....	77
9. Závěr.....	80
10. Prameny.....	86
10.1. Monografie.....	86
10.2. Články a ostatní prameny.....	87
10.3. Internet.....	88

1. Úvod

Osobnost každého jedince je v právním řádu České republiky chráněna v několika rovinách – jednak v rovině mezinárodní mezinárodními úmluvami o lidských právech a svobodách, jež jsou součástí českého právního řádu, jestliže dal Parlament ČR k jejich ratifikaci souhlas¹ (např. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, apod.), v rovině ústavní zejména Listinou základních práv a svobod, a dále v rovině zákonné (tj. v rovině „obyčejných“ zákonů) občanským zákoníkem a zvláštními zákony.

Na právní ochraně osobnosti fyzických osob se vzhledem k jejím mnohostranným projevům ve společensko-právním životě společnosti tak podílí celý český právní řád.

V této práci je vzhledem k jejímu zaměření věnována hlavní pozornost ochraně osobnosti fyzických osob ve sféře občanského práva jako základu soukromého práva.

Možnost případné kumulace výše uvedených druhů právních úprav a jejich sankcí není vyloučena. V některých případech neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby dokonce teprve kumulace těchto jednotlivých právních úprav a jejich sankcí, a tím i jejich vzájemné doplnění, je s to zajistit nejen účinnou ochranu postižené fyzické osoby,

---

¹ Od 1. června 2002 platí podle čl. 10 Ústavy, že součástí českého právního řádu jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k nimž dal Parlament ČR souhlas a jimiž je Česká republika vázána s tím, že stanoví-li něco jiného mezinárodní smlouva než zákon, použije se tato mezinárodní smlouva.

nýbrž zároveň potřebný spravedlivý postih neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby.²

Protože význam osobnosti fyzických osob v období pluralitní demokracie, svobodného trhu, upevňování právního státu a ochrany lidských práv zákonitě vzrůstá, tvoří všeobecné osobnostní právo zvláště důležitou integrální součást občanského práva. Je proto správné, že obecná část připravovaného paragrafovaného znění nového občanského zákoníku zdůrazňuje osobnost fyzické osoby, její svobodu a důstojnost jako prvořadou výchozí hodnotu této základní právní úpravy. Návrh respektuje jusnaturalistický koncept celé kodifikace. Jeho cílem je zákonná garancie všech přirozených práv člověka, ať již jsou v zákoně výslovně vzpomenuta či nikoli.³

Úprava všeobecného osobnostního práva obsažená v občanském zákoníku se soustřeďuje pouze na ta práva, ve kterých jejich subjekty mají při nakládání s osobností fyzických osob jako celku, resp. s jednotlivými hodnotami osobnosti fyzických osob rovné právní postavení. Tam, kde jde sice rovněž o osobnostní právo, avšak jeho nositel je podřízen státu jako nadřizenému subjektu, jde o osobnostní právo, které podléhá veřejnoprávní úpravě (srov. např. svobodu víry, svědomí, projevu, jakož i právo veřejnosti na informace aj.).

Všeobecné osobnostní právo je všeobecným a osobnostním právem proto, že patří nerozlučně každé fyzické osobě jako individualitě a suverénu (rys všeobecnosti) a dále že jeho předmětem jsou nehmotné hodnoty lidské osobnosti v jejím

---

² Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 144.

³ Návrh pracovní komise občanského zákoníku.

celku, neboli v její fyzické a morální jednotě (rys osobnostní). V rámci takto jednotně chápaného všeobecného osobnostního práva existuje neuzavřený okruh jednotlivých dílčích osobnostních práv (např. právo na tělesnou integritu, právo na osobní svobodu), jejichž předměty jsou jednotlivé nehmotné hodnoty, které tvoří neoddělitelnou součást integrity fyzické osoby v jejím celku, tj. v její celkové fyzické a morální jednotě. Proto se takto jednotně chápané všeobecné osobnostní právo označuje v literatuře jako monistické.⁴ Opakem je pluralistické pojetí všeobecného osobnostního práva, podle kterého existuje soustava dílčích osobnostních práv, která odpovídají jednotlivým chráněným hodnotám osobnosti fyzických osob.

Ochrana osobnosti fyzické osoby v občanském právu je jedním z prostředků ochrany základních lidských práv. Přichází pojmově v úvahu pouze u fyzických osob.⁵ Všeobecné osobnostní právo fyzické osoby upravuje občanským zákoník jako jednotné právo. Jeho funkcí je zabezpečit v občanskoprávní oblasti důslednou ochranou respektování osobnosti fyzické osoby a její individuální integrity jako nutnou podmínku její důstojné existence i jejího celkového svobodného rozvoje. V jednotném rámci práva na ochranu osobnosti existují jednotlivá dílčí práva, která zabezpečují občanskoprávní ochranu jednotlivých typických hodnot osobnosti fyzické osoby jako neoddělitelných součástí její celkové fyzické a morální integrity. Již z toho plyne, že jednotlivá dílčí práva na ochranu osobnosti fyzické osoby musí být chápána pouze jako

---

⁴ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 17.

⁵ Madar, Z.: Slovník českého práva. Linde Praha, a. s., 1995, str. 668.

příkladná (demonstrativní). Tomu odpovídá i znění generální klauzule § 11 občanského zákoníku,⁶ jež v souladu s koncepcí přirozených práv člověka umožňuje rozšíření jednotlivých stránek všeobecného osobnostního práva.⁷

---

⁶ Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁷ Jehlička, O., Švestka, J., Škárková, M. a kolektiv: Občanský zákoník, Komentář. C.H. Beck, 2002, str. 65.

2. Právní základy ochrany osobnosti fyzické osoby podle občanského práva

Ústava České republiky, tj. ústavní zákon č. 1/1993 Sb. prohlašuje ve svém čl. 1 Českou republiku za svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodě člověka a občana. Tato formulace čerpá svou inspiraci zřejmě z Deklarace práv člověka a občana Francouzské republiky a zdůrazňuje význam práv lidských a občanských.⁸

Úcta k nim je základem české ústavy a je blíže vyjádřena jejich výčtem a konkretizací zejména v Listině základních práv a svobod, tj. v ústavním zákoně č. 2/1993 Sb., který tvoří integrální součást ústavního pořádku (čl. 3 a čl. 112 odst. 1 Ústavy ČR) (dále jen „Listina“), jakož i v mezinárodních úmluvách o lidských právech a svobodách, jež jsou součástí českého právního řádu. Jde zejména o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.), Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.), Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluvu o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.), Úmluvu na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (č. 96/2001 Sb.m.s.) a Dodatkový protokol k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny a zákazu klonování lidských bytostí (č. 97/2001 Sb.m.s.).⁹

⁸ Pavlíček, V., Hřebejk, J.: Ústava a ústavní řád České republiky, I. díl. Linde Praha, a. s., 1994, str. 38.

⁹ Označení lidská a občanská práva reflektují přirozenoprávní koncepci těchto práv. Vycházejí z předpokladu, že řada práv je člověku dána apriorně (právo na život, rovnost, svoboda, atd.), tedy

Nejširší ústavněprávní základ pro úpravu osobního statutu fyzických osob, neboli jinak řečeno, pro úpravu jejich základních práv a svobod, a tím i pro jeho konkretizaci jak ve sféře veřejného práva (srov. např. svobodu projevu, víry, jakož i právo veřejnosti na informace aj.), tak ve sféře soukromého práva, je třeba hledat v Listině.

Tato práce se s ohledem na svůj cíl soustřeďuje v dalších výkladech jen na konkretizaci a rozvedení ústavního vyjádření základních práv a svobod ve sféře soukromého práva, a z něho zejména občanského práva.

Pokud jde o soukromoprávní, zejména občanskoprávní úpravu všeobecného osobnostního práva, tvoří její ústavní základ zakotvený v Listině úprava práv a svobod, které jsou spjaty s osobní integritou fyzické osoby, s její nedotknutelností a s jejím autonomním postavením vůbec¹⁰ (srov. čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 4, čl. 6, čl. 7, čl. 8, čl. 10, čl. 12, čl. 13, čl. 14, čl. 17, čl. 35 Listiny).

Výše vzpomenutý ústavněprávní základ soukromoprávní, zejména občanskoprávní, úpravy všeobecného osobnostního práva je blíže proveden a konkretizován především v občanském zákoníku.

Příprava nového občanského zákoníku v rámci rekodifikace soukromého práva zdůrazňuje, a to zcela

---

existuje nezávisle na státu a na občanském statusu, řada práv se však odvíjí až od občanského statusu jednotlivce (např. volební právo, atd.). Rozlišní práv a svobod vychází z Jellinkova dělení osobního statusu na svobody a práva. Svobody v něm představují okruh osobní autonomie jednotlivce, do které stát nemůže zasahovat (např. svoboda projevu, atd.). Právy jsou jednotlivé druhy možného aktivního chování jednotlivců, směřující vůči státu (např. sociální práva). Konečně název základní práva a svobody zvýrazňuje ty, které našly svoje vyjádření v „ústavních katalogích“ a tím jejich ochrana nabyla zvláštního rámce. Höllander, P.: Základy všeobecné státovědy. Všehrad Praha, 1995, str. 58.

¹⁰ Stranou výkladu s ohledem na cíl této práce zůstává konkretizace a rozvedení ústavního vyjádření základních hospodářských práv a svobod (vlastnictví a dědění), jakož i podnikání a směny s nimi úzce spojeného závazkového práva.

právem, osobnost člověka - fyzické osoby jako jednu ze základních výchozích hodnot této připravované právní úpravy. Významný doplněk obecné občanskoprávní (soukromoprávní) ochrany osobnosti podle § 11 n. tvoří ve specifických oblastech tisku a rozhlasového a televizního vysílání zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů.

Specifickou ochranu osobnosti fyzické osoby zabezpečuje i zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Specifickou ochranu osobnosti fyzické osoby dále představuje i zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

Důležitým doplňkem obecné občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby je rovněž ochrana poskytovaná osobnosti fyzické osoby jako zaměstnanci podle zákoníku práce.

Spory o ochranu osobnosti mohou vznikat i při uplatňování zákona č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činnostmi bývalé Státní bezpečnosti a zákona č. 451/1991 Sb. (tzv. lustrační zákon) - oba ve znění pozdějších předpisů. Důležité doplňky právní ochrany osobnosti fyzické osoby tvoří konečně i správněprávní ochrana, zejména však trestněprávní ochrana.

Pokud jde o soukromoprávní, zejména občanskoprávní úpravu zvláštních osobnostních práv (srov. výklad dále), je po obecné zmínce učiněné ze systematických důvodů v § 1

odst. 3 občanského zákoníku¹¹ obsažena ve zvláštních zákonech, konkrétně v autorském zákoně č. 121/2000 Sb., v zákoně č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, jakož i v zákoně č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů.

---

¹¹ „Právní vztahy vznikající z výsledků duševní tvořivé činnosti upravují zvláštní zákony.“

3. Všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu

3.1 Pojem

Všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu lze vymezit jako souhrn stejnorodých právních norem, které upravují právo, resp. jednotlivá dílčí práva, jejichž předmětem je osobnost fyzické osoby jako individuality a suveréna a jejichž subjekty mají vůči ostatním subjektům (fyzickým a právnickým osobám) rovné právní postavení a zásadní autonomii vůle.¹²

3.2 Obecná právní úprava podle § 11 občanského zákoníku

Občanský zákoník zabezpečuje v § 11 pro celou oblast občanského práva ochranu osobnosti každé fyzické osobě jako individualitě formou všeobecné úpravy - generální klauzule. V témže ustanovení občanský zákoník zároveň k objasnění tohoto obecného pojmu uvádí příkladmo některé jednotlivé typické hodnoty osobnosti fyzické osoby (život, zdraví, občanskou čest, lidskou důstojnost, soukromí, jméno a projevy osobní povahy), jejichž ochranu je třeba v oblasti občanského práva zajistit před jinými subjekty s rovným právním postavením.

Z toho vyplývá, že občanskoprávní ochrana jednotlivých hodnot osobnosti fyzické osoby není omezena pouze na hodnoty výslovně uvedené v zákoně. Jejich výčet uváděný v § 11 občanského zákoníku není uzavřen (nejde tedy o jakýsi tzv. numerus clausus). Vzhledem k dynamičnosti a mnohotvárnosti osobnosti fyzické osoby, je nelze v zákoně vyčerpávajícím způsobem předvídat a postihnout, jejich

---

¹² Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 57.

výčet je v občanském zákoníku uváděn správně pouze příkladmo (srov. formulaci § 11 občanského zákoníku „fyzická osoba má právo na ochranu osobnosti, zejména...“). V důsledku existence této elasticky pojaté obecné právní úpravy může soudní praxe pružně uznávat existenci i dalších hodnot, které spoluvytvářejí celistvý obsah osobnosti fyzické osoby v její fyzické a morální jednotě a které v důsledku toho spadají rovněž do rámce jednotně koncipované ochrany osobnosti podle § 11 občanského zákoníku.¹³

Nový občanský zákoník připravovaný v rámci rekonstrukce soukromého práva jako celku vychází jako z osvědčeného základu z obecné (generální) právní úpravy všeobecného osobnostního práva provedené přímo v občanském zákoníku.

3.3 Zvláštní právní úprava podle § 12 občanského zákoníku

Kromě generální klauzule zakotvené v § 11 obsahuje občanský zákoník v § 12 ještě zvláštní úpravu (režim) pouze pro některé hodnoty osobnosti fyzické osoby, konkrétně pro použití písemností osobní povahy, podobizen, obrazových snímků a zvukových záznamů, které se týkají fyzické osoby a jejích projevů osobní povahy. Jde o úpravu právního režimu hmotných substrátů, na nichž jsou jednotlivé hodnoty osobnosti fyzické osoby hmotně zachyceny. Důvodem zakotvení této zvláštní úpravy byla skutečnost, že hmotné substráty se po svém vzniku stávají samostatnými předměty vlastnického práva, které mohou působit odděleně od vlastní

---

¹³ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 135 n.

osobnosti fyzické osoby.¹⁴ Uváží-li se nebývalý rozvoj technických možností rozšiřování, ke kterým v současném období rozvoje technického pokroku dochází, lze dovodit, že možnost neoprávněných zásahů do uvedených jednotlivých hodnot osobnosti fyzické osoby ze strany jiných subjektů s rovným právním postavením se značně násobí. § 12 je určitým rozvedením, resp. doplněním a konkretizováním obecné úpravy (generální klauzule) obsažené v § 11 občanského zákoníku. Obecná úprava (generální klauzule) § 11 občanského zákoníku platí vedle zvláštní úpravy v § 12 občanského zákoníku v plném rozsahu.¹⁵

3.4 Zvláštní osobnostní práva

Všeobecné právo fyzických osob v objektivním smyslu, které je zakotveno přímo v občanském zákoníku (§ 11 až § 16 občanského zákoníku), je třeba odlišovat od zvláštních osobnostních práv v objektivním smyslu. Zatímco všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu se týká přímo osobnosti, resp. jejích jednotlivých hodnot, které náležejí každé fyzické osobě jako individualitě a suverénu bez dalšího, zvláštní osobnostní práva v objektivním smyslu se pro svou povahu nehmotného výsledku vytvořeného tvůrčí duševní činností týkají pouze určitých fyzických osob, tj. konkrétně těch, které jsou této tvůrčí duševní činnosti

---

¹⁴ Nebezpečí střetu vzniká tam, kde je subjekt všeobecného osobnostního práva a subjekt vlastnického práva různý. Výslovné řešení vzniklého střetu dvou subjektivních občanských práv občanský zákoník neobsahuje. Za této situace je třeba při výkladu vyjít z principu, který se uplatňuje při řešení střetu subjektivních práv obecně (čl. 4 Listiny) a jenž na základě jejich hierarchie uznávané ve společnosti umožňuje hodnotit stupeň jejich společenské závažnosti, významu a funkce. Podle tohoto principu je třeba dát přednost jako společensky závažnějšímu, významnějšímu a funkčně vyššímu právu všeobecnému osobnostnímu právu, neboť jde o právo, které umožňuje realizovat osobnost fyzické osoby jako stěžejní hodnotu demokratické společnosti.

¹⁵ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobností podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 135 n.

schopny. Z výše uvedeného vyplývá, že tato práva vznikají až v důsledku projevu určité tvůrčí duševní schopnosti fyzické osoby. U těchto práv nelze přehlížet ani jejich další důležitou zvláštnost, která je dána jejich úzkým sepětím s majetkovými právy.

Tato zvláštní osobnostní práva v objektivním smyslu jsou za platného právního stavu zakotvena ve zvláštních právních předpisech, existujících mimo rámec občanského zákoníku (konkrétně jde zejména o autorský zákon č. 121/2000 Sb., zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů). Tento legislativní stav, který se osvědčil, zůstane zřejmě zachován i při připravované rekodifikaci soukromého práva v čele s občanským zákoníkem.

Pokud jde o vzájemný vztah obecné právní úpravy všeobecného osobnostního práva obsažené v § 11 až § 16 občanského zákoníku na straně jedné a zvláštních osobnostních práv upravovaných zvláštními právními předpisy - zákony - na straně druhé, uplatňují se tyto zásady; obě právní úpravy náležejí do jednotného systému úpravy občanského práva, neboť obě upravovaná práva mají občanskoprávní povahu (rovné právní postavení jejich subjektů). Jinak však jsou obě tyto úpravy vůči sobě samostatné a na sobě nezávislé. Jsou-li proto v konkrétním případě splněny podmínky pro použití právní úpravy autorského zákona či zákona o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, není tím bez dalšího vyloučeno i použití právní úpravy všeobecného osobnostního práva podle § 11 až § 16 občanského zákoníku. Tak tomu bude tehdy, jestliže např. písemnost osobní povahy, která je

obecně podrobena právní ochraně § 11 n. občanského zákoníku, a to bez zřetele k tomu, je-li i dílem ve smyslu autorského práva, naplňuje zároveň znaky autorského díla.¹⁶ Jsou-li tedy v konkrétním případě splněny potřebné podmínky obecného i zvláštního charakteru, může být obojí právní úprava uplatněna souběžně s tím, že je-li ochrana konzumována podle jedné právní úpravy, kdy je splněn zákonem sledovaný cíl, odpadá použití druhé.

---

¹⁶ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobností podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 140 n.

4. Subjekty všeobecného osobnostního práva

4.1 Obecně k subjektům

Jako subjekty všeobecného osobnostního práva přicházejí v úvahu:

- 1) na straně oprávněných subjektů, neboli jako nositelé všeobecného osobnostního práva, pouze fyzické osoby,
- 2) na straně povinných subjektů jak fyzické, tak právnické osoby, resp. stát, který má postavení právnické osoby (§ 21 OZ).

V této části práce se pozornost soustředí pouze na oprávněné subjekty.

Subjekty občanského osobnostního práva jako jednotného práva, resp. v jeho rámci dílčích osobnostních práv podle § 11 n. občanského zákoníku, mohou být - jak bylo řečeno již výše - pouze fyzické osoby (není rozhodné, jde-li o občany České republiky či cizince, resp. osoby bez státní příslušnosti - čl. 5 Listiny „Každý je způsobilý mít práva“).

To znamená, že ustanovení § 11 n. občanského zákoníku nelze při jejich praktické aplikaci použít na ochranu právnických osob ani přímo, ani nepřímo prostřednictvím analogie. Právní ochrana hodnot nemajetkové povahy, které se upínají k právnickým osobám a jež jsou pouze obdobné některým jednotlivým hodnotám osobnosti fyzických osob, jako název právnické osoby (obdoba jména fyzické osoby), dobrá pověst právnické osoby (obdoba cti i pověsti fyzické osoby), jsou v českém právu zajištěny jinak.

V oblasti mediálního práva (zákon č. 46/2000 Sb. a zákon č. 231/2001 Sb., oba ve znění pozdějších předpisů) jsou naopak fyzické i právnické osoby chráněny společně.

Nejsou-li subjekty všeobecného osobnostního práva právnické osoby, nemohou jimi být tím spíše ani určitá společenství, která povahu organizačních společenských útvarů v zákonné formě právnické osoby vůbec nemají.

4.2 Vznik právní osobnosti člověka

Člověk se stává právní osobností okamžikem narození. Jde o základní právo člověka, které mu stát neposkytuje, nýbrž je jako právní stát pro jeho přirozenou povahu uznává. Tím činí z člověka osobu v právním smyslu, konkrétně fyzickou osobu nadanou právní subjektivitou. Způsobilost každého mít práva je ústavně zakotveným základním lidským právem (čl. 5 Listiny). Patří fyzické osobě po celou dobu života, je nezadatelné, neomezené, nezrušitelné a nepromlčitelné (to nemění nic na tom, že od něho odvozená práva promlčitelná být mohou - blíže k tomu dále). Tento závěr plyne z § 7 odst. 1 věty první občanského zákoníku, který stanoví, že způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením (v tomto směru srov. i § 28 návrhu obecné části nového občanského zákoníku, podle kterého „člověk má právní osobnost od narození až do smrti“).

Vzhledem k tomu, že český právní řád přiznává obecně právní subjektivitu i dítěti již počatému, tj. plodu v lůně mateřském (tzv. nasciturus) dosud však nenarozenému, za předpokladu, že se narodí živé (co je třeba rozumět narozením živého dítěte vymezuje určitými znaky a známkami života - § 2 vyhl. č. 11/1988 Sb.), je třeba usuzovat, že

subjektem všeobecného osobnostního práva se stává dítě již počaté a dosud nenarozené jen za předpokladu, že se narodí živé. To platí i tehdy, jde-li o narození předčasné a dítě žije jen krátkou dobu po narození (nepožaduje se životaschopnost jako např. ve francouzském právu). V případě pochybností, zda se dítě narodilo živé, či mrtvé, budou pro učinění právního závěru rozhodné vždy skutkové okolnosti a povaha jednotlivého konkrétního případu neboli skutková domněnka. Řada právních úprav (nizozemský občanský zákoník v čl. 2, polský občanský zákoník v čl. 9 aj.) však stanoví pro tyto pochybné případy výslovně vyvratitelnou právní domněnku, že se dítě narodilo živé (tak činí správně i § 29 návrhu obecné části připravovaného nového občanského zákoníku). Toto normativní řešení odpovídá staré zásadě *nasciturus iam pro nato habetur quotiens de commodo eius agitur* (ten, kdo se má narodit, pokládá se již za narozeného, kdykoli se jedná o jeho prospěch).

Z toho, co bylo řečeno, jasně vyplývá, že lidský plod se do narození považuje za součást matčina těla a je chráněn spolu s ním. Proto také v případě, kdy je nutné v praxi řešit, zda má být zachován plod anebo život matky, je třeba dát jednoznačně přednost životu matky.

V této souvislosti je namíste upozornit na čl. 6 odst. 1, větu druhou Listiny, podle kterého „Lidský život je hoděn ochrany již před narozením“, nemá normativní obsah (neobsahuje příkaz, zákaz, ani dovolení, ale vyjadřuje přání). Ze samotného znění citovaného článku je patrné, že lidskému plodu není právo na život zajištěno, nýbrž že jde pouze o vytváření příznivých podmínek pro těhotné ženy tak, aby se z plodu narodilo zdravé dítě. Ústavní požadavek čl. 6 odst. 1 věty druhé Listiny je v oblasti občanského

práva a jeho ochrany honorován platnou právní úpravou týkající se postavení nascitura jen za předpokladu, že se plod narodí živý. Žena jako nositelka plodu má také jako jediná dispoziční právo k plodu (nikdo jiný, včetně manžela, toto právo nemá). Lze proto uzavřít, že nasciturus - i když ústavně chráněný, což se promítá do vytváření příznivých podmínek pro ženu v těhotenství stanovených v různých právních předpisech - nemá samostatnou právní způsobilost. I z mezinárodních dokumentů lze dovozovat, že o dítěti lze hovořit jen tam, kde jde o dítě živé.

Připravovaný občanský zákoník v rámci rekodifikace soukromého práva se co do základu své právní konstrukce od dosavadní úpravy § 7 odst. 1 občanského zákoníku zvláště neodlišuje a i nadále bude vycházet z pojetí, že lidský plod tvoří až do narození část matčina těla. V navrhovaném § 29¹⁷ však stanoví, že u počatého dítěte se pro případ jeho zrození jako živého finguje narození ke dni početí, avšak pouze ohledně vzniku práv tohoto dítěte vůči třetím osobám, jako je nabytí dědictví, daru atd. Ustanovení tudíž nelze uplatnit v neprospěch nascitura. Dikce zákona však nemůže mluvit jen o oprávněních nascitura, protože subjektivní práva od povinností často nelze striktně oddělit. Z tohoto důvodu byla do osnovy převzata formulace nizozemského občanského zákoníku, podle níž se na nascitura hledí jako na osobu, pokud to odpovídá jeho zájmům.¹⁸

Všeobecné osobnostní právo nabývá - jak bylo řečeno již výše - každá fyzická osoba okamžikem narození, příp.

---

¹⁷ „Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to odpovídá jeho zájmům. Narodí-li se mrtvé, hledí se však jako by nikdy nebylo. Má se za to, že se dítě narodilo živé.“

¹⁸ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 75 n. a Návrh pracovní komise občanského zákoníku.

již počítím, aniž by k nabytí tohoto práva bylo třeba dalších právních skutečností. Občanskoprávní ochrana osobnosti podle § 11 n. občanského zákoníku přísluší i těm fyzickým osobám, které pro svůj věk anebo psychický stav (stav duševního zdraví) nejsou s to chápat újmu, která jim vznikla neoprávněným zásahem jiného na jejich osobnosti, resp. na jednotlivé hodnotě jejich osobnosti (srov. čl. 16 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podle kterého žádné dítě, tj. lidská bytost mladší 18 let, pokud zákon neumožňuje nabýt zletilosti dříve, nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence ani nezákonným útokům na svou čest a pověst; dítě má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům; srov. rovněž čl. 7 téže Úmluvy, podle kterého každé dítě má přirozené právo na život, je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost a je-li to možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči). Předpokladem poskytnutí občanskoprávní ochrany osobnosti podle § 11 n. občanského zákoníku proto není, aby oprávněný subjekt měl zároveň způsobilost k právním úkonům. Pokud však jde o právem přípustné dispozice se všeobecným osobnostním právem, které mají povahu právního úkonu (srov. např. typicky v oblasti zdravotnictví, kde pacient musí dát zásadně ke každému výkonu - zákroku lékařské péče svobodný a informovaný souhlas - čl. 5 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny), pak ovšem fyzická osoba jako subjekt tohoto práva potřebnou způsobilost k právnímu úkonu již mít musí. Není-li tomu tak, musí být fyzická osoba při těchto právních úkonech zastoupena zákonným zástupcem. Totéž platí

i o podání žaloby na ochranu těchto osob. Tuto žalobu je povinen uplatnit zákonný zástupce. Pokud by zákonný zástupce těchto osob žalobu nepodal, nově navrhovaná úprava občanského zákoníku (§ 69) s poukazem na zásadu ochrany slabší strany stanoví, že v takovémto případě zasáhne ve prospěch těchto osob „orgán veřejné moci“ zřízený podle zvláštního zákona.¹⁹ Tato ochrana není vztažena jen k dětem, ale i k zletilým, jejichž svéprávnost byla omezena soudním rozhodnutím, proto je zařazena do obecné části osnovy, nikoli do části o rodinném právu. Vzhledem k závažnosti zásahů proti tělesné integritě člověka při tzv. domácím násilí, se civilněprávní ochrana osobnosti člověka musí uplatnit i v souvislosti s trestním řízením (jedná se zejména o případy, kdy zákonný zástupce nesvéprávného, do jehož osobnosti bylo zasaženo, odmítne udělit souhlas k trestnímu stíhání podle § 163 trestního řádu a o uplatnění práv poškozeného v trestním řízení).²⁰

4.3 Zánik právní osobnosti člověka

Všeobecné osobnostní právo občana jako jednotné právo je neoddelitelně spjato s osobností každé fyzické osoby jako individuality. Z tohoto důvodu trvá po celou dobu života fyzické osoby; smrtí zaniká právní osobnost člověka a končí i právní subjektivita fyzické osoby, a to nezávisle na tom, zda smrt lze (či nelze) prokázat stanoveným způsobem (úředním zjištěním smrti - prohlídkou mrtvého a vydáním úmrtního listu - § 2 odst. 1 vyhlášky č. 19/1988 Sb., ve znění č. 256/2001 Sb.). Nelze-li smrt

---

¹⁹ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 79 n.

²⁰ Návrh pracovní komise občanského zákoníku.

takovým způsobem prokázat, prohlásí soud člověka za mrtvého (§ 7 odst. 2 občanského zákoníku). Prohlášení za mrtvého má stejné právní následky jako smrt. Prohlásit člověka za mrtvého lze za dvou předpokladů. Předně tehdy, kdy sice smrt nelze prokázat předepsaným způsobem, tj. úředním zjištěním smrti - prohlídkou mrtvého a vydáním úmrtního listu, soud však zjistí smrt jinými prostředky. Bude-li např. zjištěno, že při katastrofě letadla zahynuly všechny osoby na palubě a nelze identifikovat jednotlivé mrtvoly, je to dostatečný důkaz toho, že určitá osoba, která byla na palubě havarovaného letadla, je mrtvá. V druhém případě může být soudem prohlášena za mrtvou osoba, která je nezvěstná, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem soudit, že již nežije.²¹

Jsou-li pochyby, která z několika fyzických osob zemřela dříve (tato skutečnost může mít základní význam zejména pro nároky z dědického práva), je třeba v případě, že to nelze podle dostupných důkazních prostředků zjistit, vycházet ze skutkové (nikoliv zatím chybějící právní) domněnky, že všechny osoby zemřely současně. Platný občanský zákoník tedy na rozdíl od práva německého a rakouského neobsahuje standardní právní domněnku současné smrti několika osob, není-li jisté, přežila-li určitá z nich osobu jinou (při autohavárii apod.). Vzhledem k tomu a vzhledem k jejímu praktickému významu se navrhuje tuto domněnku znovu upravit.²²

---

²¹ Srov. blíže učebnici Občanské právo hmotné, svazek I., ASPI, 2002.

²² Ustanovení § 31 návrhu nového občanského zákoníku „Závisí-li právní následek na skutečnosti, že určitá osoba přežila jinou osobu, a není-li jisto, která z nich zemřela jako první, má se za to, že všechny zemřely současně.“

Všeobecné osobnostní právo nepřechází smrtí na dědice zemřelé fyzické osoby.²³

4.4 Postmortální ochrana osobnosti podle § 15 občanského zákoníku

Moderní právní stát zabezpečuje občanskoprávní ochranu osobnosti fyzické osoby i po její smrti (tzv. postmortální ochrana). Tyto otázky nabývají v současné době na zvláštní aktuálnosti, zejména v souvislosti nejen s rozvojem pitev, transplantací (srov. zákon č. 285/2002 Sb.), poskytováním informací ze zdravotnické dokumentace zemřelých (srov. výklad dále), nýbrž i v oblasti působnosti tiskového zákona č. 46/2000 Sb., jakož i zákona o rozhlasovém a televizním vysílání č. 231/2000 Sb. Proto podle výslovné úpravy českého občanského práva (§ 15 odst. 1 občanského zákoníku) vzniká smrtí fyzické osoby určitým taxativně vymezeným osobám, které nebyly samy neoprávněným zásahem postiženy, ze zákona zvláštní subjektivní občanské právo na občanskoprávní ochranu osobnosti zemřelé fyzické osoby. Je nerozhodné, jsou-li osoby uvedené v § 15 odst. 1 občanského zákoníku zároveň dědici po zemřelé fyzické osobě či nikoliv (v těchto případech tedy nejde o dědické nástupnictví).²⁴

Toto subjektivní občanské právo osob podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku je třeba kvalifikovat jako původně - originálně (nikoliv tedy odvozeně) - vzniklé osobnostní právo na občanskoprávní ochranu osobnosti

---

²³ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 81 n.

²⁴ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 82.

zemřelé fyzické osoby (např. její cti, důstojnosti a dobré pověsti, jména aj.).²⁵

Pro vznik tohoto subjektivního občanského práva osob podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku není rozhodné, stali se neoprávněný zásah do osobnosti zemřelé fyzické osoby ještě za jejího života, nebo až po její smrti. Podmínkou úspěšného uplatnění práva není rovněž ani, zda soudní řízení podle § 11 n. občanského zákoníku bylo zahájeno ještě za života postižené zemřelé fyzické osoby. Při úmrtí fyzické osoby, která se ještě sama za svého života dožadovala soudní ochrany své osobnosti, soud řízení o jejím návrhu musí zastavit, takže osoby uvedené v § 15 odst. 1 občanského zákoníku musí - chtějí-li uplatnit občanskoprávní ochranu osobnosti zemřelé fyzické osoby - podat nový, a to vlastní návrh na zahájení řízení podle § 11 n. ve spojení s § 15 občanského zákoníku.

V této souvislosti vznikla v praxi otázka, mohou-li osoby uvedené v § 15 občanského zákoníku vést po smrti postižené fyzické osoby s úspěchem i výkon rozhodnutí na ochranu její osobnosti. S poukazem na spojení § 256 odst. 1 občanského soudního řádu²⁶ a § 15 občanského zákoníku dlužno soudit, že nikoliv. U osob podle § 15 občanského zákoníku nejde totiž o nějaký druh právního nástupnictví (sukcese) do práva po zemřelé fyzické osobě, nýbrž o vznik zvláštního původního (originálního) osobnostního práva.

Zvláštní osobnostní právo osob podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku není co do obsahu a rozsahu, ani co do

---

²⁵ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 81.

²⁶ „Proti jinému, než kdo je v rozhodnutí označen jako povinný, nebo ve prospěch jiného, než kdo je v rozhodnutí označen jako oprávněný, lze nařídit a provést výkon rozhodnutí, jen jestliže je prokázáno, že na něj přešla povinnost nebo právo z rozhodnutí.“

funkce shodné s vlastním osobnostním právem zemřelé fyzické osoby. V souladu s částí soudní praxe je třeba usuzovat, že osoby podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku nemohou podle platné právní úpravy s úspěchem uplatňovat u soudu právo na peněžité zadostiučinění, neboť je toto právo - i když se svou funkcí přibližuje reparační funkci majetkového práva - úzce spjata s dotčenou fyzickou osobou, neboli má osobní charakter, takže smrtí dotčené fyzické osoby zaniká.²⁷ Jinak řečeno, právo na peněžité zadostiučinění nepřechází na dědice zemřelé postižené fyzické osoby podle § 579 odst. 2 a § 460 n. občanského zákoníku (za života postižené fyzické osoby nemůže být proto ani předmětem postupní smlouvy - § 525 odst. 1 občanského zákoníku). Z toho, co bylo uvedeno, vyplývá, že i zkoumané právo na peněžité zadostiučinění je třeba pro jeho povahu podřídít de lege lata stejnému právnímu režimu, jakému jinak podléhají všechna práva omezená na osobu věřitele, tj. práva osobní povahy (§ 579 odst. 2 občanského zákoníku).²⁸ Ten totiž platí i u těch práv, která jsou za účelem zamezení případných pochybností v tomto ohledu dnes výslovně upravena, tj. právo na peněžité vyvážení a zmírnění vytrpěných bolestí a právo na odškodnění ztíženého společenského uplatnění (§ 579 odst. 2 občanského zákoníku).²⁹ Jestliže proto dotčená fyzická osoba zemřela, poskytnutí peněžitého zadostiučinění někomu jinému než jí by ztratilo svou satisfakční funkci, tj. zmírňovat

---

²⁷ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 82 n.

²⁸ „Smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu; zanikne i právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění.“

²⁹ Jehlička, O., Švestka, J., Škárková, M. a kolektiv: Občanský zákoník, Komentář. C.H. Beck, 2002, str. 97.

nemajetkovou újmu právě dotčené fyzické osobě.³⁰ Toto stanovisko zaujalo i rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 23.1.1998 (23 C 52/96).³¹

Uvažováno de lege ferenda je tento stav, který je ve skutečnosti neodůvodněnou prémií pro toho, kdo do osobnostních práv zemřelé fyzické osoby neoprávněně zasáhl, podle dlouhodobých poznatků teorie neúnosný. Proto by připravovaná úprava nového občanského zákoníku měla v souvislosti s úpravou odškodnění za imateriální újmy stanovit obecně, že právo na odškodnění za újmy tohoto druhu přechází na dědice smrti oprávněného, za předpokladu, že oprávněným bylo ještě za jeho života uplatněno.³²

Část komentářové literatury (Holub, M. a kolektiv autorů: Komentář k občanskému zákoníku, Linde Praha, a.s., 2002, str. 105, 106) naopak argumentuje, že těmto osobám nelze na jedné straně přiznávat právo na morální zadostiučinění a na straně druhé omezovat jejich právo na zadostiučinění v peněžní formě; odpírat přiznání nemajetkové újmy v penězích se proto musí jevit jako nespravedlivé. Zmírnění nemajetkové újmy finančním zadostiučiněním neslouží za života postižené osoby jen jí samotné, ale např. i jejím rodinným příslušníkům.

I v jiných směrech je zvláštní osobnostní právo osob podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku co do svého obsahu

³⁰ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 189.

³¹ Z odůvodnění: „Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku je úzce spjato s postiženou fyzickou osobou a má v tomto smyslu osobní charakter. Není-li toto právo uspokojeno ještě za života postižené fyzické osoby, nemůže po její smrti již plnit svůj účel, kterým je přiměřeně vyvážit a zmírnit nemajetkovou újmu vzniklou na její osobnosti. Z toho vyplývá, že právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích smrtí postižené fyzické osoby zaniká, podobně jako právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění podle ustanovení § 579 odst. 2 občanského zákoníku nepřechází na její dědice podle ustanovení § 460 n. občanského zákoníku.“

³² Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kolektiv: Občanský zákoník, Komentář. C.H. Beck, 2002, str. 98.

užší, jindy naopak širší. Tak např. jestliže zemřelá fyzická osoba výslovně zakázala pro případ své smrti - mortis causa (např. svým prohlášením či ve své závěti) - jakoukoliv dispozici se svými projevy osobní povahy (dopisy, deníky atd.), nelze těchto osobních písemností použít ani tehdy, jestliže by s použitím těchto projevů osobní povahy osoby uvedené v § 15 odst. 1 občanského zákoníku vyslovily souhlas. Naopak tam, kde fyzická osoba dala výslovné svolení k dispozici s některou hodnotou své osobnosti po své smrti (např. s mrtvým tělem atd.), pak i tato dispozice fyzické osoby učiněná ještě za jejího života pro případ smrti vylučuje z opačných dispozic osoby uvedené v § 15 odst. 1 občanského zákoníku. Naproti tomu nemůže-li fyzická osoba za svého života s ohledem na zvláštní veřejné zájmy sama platně disponovat s některými svými tělesnými orgány (srov. např. s nepárovými orgány, které jsou nepostradatelné pro jeho další život), takové právo dispozice po smrti fyzické osoby, osobám uvedeným v § 15 odst. 1 občanského zákoníku přísluší.³³

Osobami taxativně³⁴ vypočtenými v § 15 odst. 1 občanského zákoníku jsou:

- 1) pozůstalý manžel,
- 2) děti (jim jsou na roveň postaveni osvojení),
- 3) rodiče (jim jsou na roveň postaveni osvojitelé).

Osoby podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku jsou členěny do dvou skupin. Při tomto členění platí, že osoby zařazené do druhé skupiny mohou své zvláštní osobnostní právo uplatnit až poté, není-li (nikoli nechtějí-li) osob

³³ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 83, 84.

³⁴ Toto zvláštní osobnostní právo nelze výkladem jakkoliv rozšířit i na další osoby.

zařazených do skupiny první. Prvou skupinu tvoří pozůstalý manžel a děti (osvojenci) zemřelého. Právo ve smyslu § 15 odst. 1 občanského zákoníku může uplatnit samostatně kterákoliv z těchto osob. Není rozhodné, učiní-li tak pouze jedna z těchto osob anebo více z nich společně, popř. všechny osoby. K uplatnění práva podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku jednou z těchto osob není třeba souhlasu ostatních osob stejné skupiny. Teprve tehdy, není-li osob, které tvoří první skupinu, vzniká podpůrně (subsidiárně) zvláštní osobnostní právo všem osobám druhé skupiny, tj. rodičům zemřelého popř. osvojitelům. I rodiče (osvojitelé) mohou své právo uplatnit společně, příp. jen jeden z nich. Jestliže všechny z legitimovaných osob zemřely, zvláštní osobnostní právo zanikne. Nepřechází ani na dědice osob uvedených v § 15 odst. 1 občanského zákoníku, ani formou zvláštního nástupnictví na žádné jiné další osoby.³⁵

Návrh nového občanského zákoníku rozšiřuje okruh osob, které jsou dnes oprávněny podle § 15 občanského zákoníku domáhat se ochrany osobnosti zemřelého. Jde o poměrně velké rozšíření na osoby blízké. Podle zpracovatelů návrhu nového občanského zákoníku dosavadní úprava nešetří osobnost dotčeného v potřebném rozsahu (ochrana je např. odňata bezdětným svobodným osobám, jejichž rodiče již zemřeli).

V téže souvislosti se v připravovaném novém občanském zákoníku³⁶ uvažuje i o obnově - mezitím svého času zrušeného - § 14 občanského zákoníku - podle kterého by

³⁵ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 84 n.

³⁶ § 68 odst. 2 návrhu občanského zákoníku „Týká-li se nedovolený zásah činnosti člověka v právnické osobě, může na jeho ochranu vystoupit i tato právnická osoba, za jeho života však s jeho souhlasem. Souhlasu není třeba, nemůže-li člověk pro nepřítomnost či nemohoucnost projevit svou vůli.“

bylo možno, aby právo na ochranu osobnosti fyzické osoby uplatnila bez jejího souhlasu namísto ní (fyzická osoba zemřela, byla nepřítomna či nemohoucí) výjimečně též právnická osoba, a to v těch případech, kdy se neoprávněný zásah do osobnosti této fyzické osoby týkal plnění její činnosti u právnické osoby. Smyslem této právní úpravy má být, aby se sama právnická osoba za podmínek stanovených zákonem mohla se zřetelem na svou dobrou pověst domáhat ochrany osobnosti fyzické osoby za činnost u právnické osoby (např. dojde-li k rozšiřování nepravdivých zpráv o korupčním chování fyzické osoby - zaměstnance, resp. činovníka právnické osoby). Této úpravě lze přisvědčit za předpokladu, že právnické osobě by bylo umožněno tímto způsobem uplatňovat práva, která jejímu zaměstnanci za porušení jeho osobnosti vznikají, sice bez souhlasu zaměstnance, nikoli však proti projevené vůli zaměstnance.³⁷

---

³⁷ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 87.

5. Všeobecné osobnostní právo v subjektivním smyslu

5.1 Pojem

Subjektivní občanské všeobecné osobnostní právo, resp. v jeho jednotném rámci subjektivní dílčí osobnostní práva lze definovat jako možnost každé fyzické osoby jako individuality a suveréna nakládat v mezích právního řádu podle svého uvážení co nejširše se svou osobností, resp. s jednotlivými hodnotami, tvořícími celistvost její osobnosti v její fyzické a morální jednotě vůči ostatním subjektům (fyzickým či právnickým osobám) s rovným právním postavením za účelem její realizace ve společnosti, jakož i ochrany jejích zájmů, potřeb a preferencí.

Pokud jde o možnost fyzické osoby nakládat podle svého uvážení co nejširše se svou osobností, resp. s jednotlivými hodnotami, je třeba zdůraznit, že jde o abstraktní (obecnou) možnost nakládání. Ta se navenek realizuje prostřednictvím jednotlivých oprávněních (o těch srov. dále).

Fyzická osoba, které možnost co nejširšího nakládání náleží, ji v první řadě může podle svého uvážení a sebeurčení realizovat sama. Může však - pokud to povaha osobnosti, resp. jejích jednotlivých hodnot připouští - část této možnosti (nikdy však možnost celou, neboť osobnost, resp. její jednotlivé hodnoty, jako jsou např. jméno, podoba, čest a důstojnost, atd. nemůže jako atributy své osobnosti pozbyt) převést na jiný subjekt. Část této možnosti může být převedena na jiný subjekt event. i zákonem. Tak např. fyzická osoba svolí k tomu, aby bylo jejího jména užito k určitému reklamnímu účelu. Právě tak ale např. i zákon může stanovit, kdy a za jakých podmínek

je fyzická osoba ve veřejném zájmu povinna strpět zásah někoho jiného do jejího všeobecného osobnostního práva (srov. výklad dále).

Po odpadnutí omezení se možnost fyzické osoby co nejširšího nakládání bez dalšího elasticky obnoví ve své původní podobě (tzv. princip elasticity).

Co se týče jednotlivých oprávnění, jde zejména o oprávnění fyzické osoby osobnost, resp. její jednotlivé hodnoty užívat (např. užívat své jméno), dále o oprávnění s osobností, resp. s jejími jednotlivými hodnotami disponovat (např. dát souhlas k použití osobní písemnosti), a konečně o oprávnění vzepřít se každému neoprávněnému zásahu do osobnosti, resp. do jednotlivých dílčích hodnot osobnosti ze strany jiného subjektu (jiné fyzické či právnické osoby) s rovným právním postavením, neboli použít zákonem stanovené možnosti ochrany svého práva.³⁸

5.2 Obsah všeobecného osobnostního práva

Obsah všeobecného osobnostního práva jako jednotného práva, resp. v jeho jednotném rámci obsah jednotlivých dílčích osobnostních práv, tak má

1) pozitivní složku:

Jde o oprávnění užívat a oprávnění disponovat, která jsou funkčně zaměřena k právnímu zajištění normální (běžné) realizace osobnosti fyzické osoby, resp. realizace jejích dílčích jednotlivých hodnot ve společnosti. Tak např. právo na podobu v sobě zahrnuje možnost fyzické osoby zachytit svou podobu, ale i udělovat jinému svolení k jejímu zachycení.

---

³⁸ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 92, 93.

2) Negativní složku:

Jde o oprávnění vzepřít se, resp. zapovědět neoprávněné zásahy ze strany ostatních subjektů s rovným právním postavením. Toto oprávnění slouží funkčně k zabezpečení ochrany osobnosti fyzické osoby v případě jejího neoprávněného porušení, resp. ohrožení ze strany jiných subjektů s rovným právním postavením.

Oprávnění fyzické osoby disponovat se svou osobností, resp. s jejími jednotlivými hodnotami se realizuje formou právních úkonů. Tyto právní úkony mohou být fyzickou osobou činěny buď výslovně (ústně, písemně), anebo jiným způsobem, který však nevzbuzuje pochybnosti o tom, co chtěla fyzická osoba projevit. Jakékoliv dispozice musejí vyhovovat náležitostem, které jsou kladeny na právní úkony.³⁹

5.3 Nepřevoditelnost - nezcizitelnost všeobecného osobnostního práva

Všeobecné osobnostní právo je nepřevoditelné - nezcizitelné. Fyzická osoba nemůže toto právo pozbýt ani z vlastní vůle na základě uzavřených smluv - dohod (např. nelze smluvně převést na jinou fyzickou osobu jméno, čest, důstojnost a pověst atd.) ani se jej vzdát (zřeknout, ať již výslovně či mlčky), ani jej být jinak zbavena, a to ani zákonem (např. fyzické osobě nelze odejmout její jméno atd.). Toto právo nemůže přejít na jiného ani na základě obecného právního nástupnictví (sukcese) - dědění.

S tímto závěrem není v rozporu, jestliže fyzická osoba tam, kde to povaha osobnostního statku umožňuje, dovolí

---

³⁹ Srov. blíže učebnici Občanské právo hmotné, svazek I., ASPI, 2002.

jinému subjektu použít určitých skutečností z jejího soukromého života, dovolí-li jinému subjektu určitý zásah do tělesné integrity, stanoví-li v závěti, aby se po její smrti s jejím tělem nakládalo určitým způsobem, atd. Těmito dispozicemi totiž fyzická osoba nepřevádí na jiný subjekt samo všeobecné osobnostní právo, resp. samo dílčí osobnostní právo (např. právo na osobní soukromí, právo na tělesnou integritu aj.).

Na rysu nepřevoditelnosti - nezczitelnosti všeobecného osobnostního práva nemění nic ani smrt fyzické osoby a vznik speciálně upravených právních následků podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku.⁴⁰

5.4 Vznik všeobecného osobnostního práva

Správné určení vzniku má svůj význam i pro zajištění jejich účinné právní ochrany.

Obecně lze o občanských právech subjektivních soudit, že některá z nich vznikají spolu se vznikem právní subjektivity fyzické osoby, tj. okamžikem narození (událost) bez dalšího. Naproti tomu jiná občanská subjektivní práva vznikají až v průběhu dalšího vývoje fyzické osoby, a to na základě přistoupení dalších skutečností.

Pokud jde o všeobecné osobnostní právo, to bez dalšího vzniká spolu se vznikem způsobilosti fyzické osoby mít práva a povinnosti, tj. okamžikem narození fyzické osoby. Také ostatní právní subjekty s rovným právním postavením mají již od tohoto okamžiku právní povinnost (zápověď)

---

⁴⁰ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 94 n.

zdržet se jakýchkoli neoprávněných zásahů do tohoto subjektivního občanského všeobecného osobnostního práva.

Vzhledem k tomu, že český právní řád (§ 7 odst. 1 občanského zákoníku) přiznává subjektivitu i dítěti již počatému, dosud však nenarozenému za předpokladu, že se narodí živé, je třeba soudit, že subjektivní občanské všeobecné osobnostní právo, resp. jednotlivá subjektivní dílčí osobnostní práva vznikají již před narozením, tj. početím, za předpokladu, že se počaté dítě narodí živé.⁴¹

---

⁴¹ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobností podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 101 n.

6. Omezení všeobecného osobnostního práva

6.1 Obecně k omezení všeobecného osobnostního práva

Charakteristickým rysem občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby je, že k zásahu do všeobecného osobnostního práva fyzické osoby a tím zároveň i k omezení tohoto práva může dojít zásadně s jejím svolením.

V některých případech vymezených zákonem však zvláštní veřejné zájmy vyžadují, aby do všeobecného osobnostního práva fyzické osoby bylo možné výjimečně zasáhnout i bez svolení fyzické osoby jako oprávněného subjektu, popř. i proti její projevené vůli. Požadavkem při tomto omezení je, aby stanovení těchto výjimečných zásahů do všeobecného osobnostního práva fyzických osob bylo celkově vyvážené, dále aby bylo zakotveno v zákoně nikoli v podzákoných právních předpisech a konečně, aby bylo přesně vymezeno co do obsahu, rozsahu a účelu. Neméně důležité je, aby při interpretaci byla respektována zejména výjimečnost těchto případů projevující se jak v destruktivnosti interpretace, tak ve vyloučení možnosti používat obdoby (analogie).

K zásahu do všeobecného osobnostního práva fyzických osob a tím i k jeho omezení může dojít:

- 1) z vůle dotčené fyzické osoby,
- 2) bez zřetele k vůli dotčené fyzické osoby v případech stanovených zákony, a to
  - a) občanským zákoníkem
Jde o případy, které jsou v občanskoprávní teorii i v aplikační praxi označovány jako případy tzv. zákonných licencí
  - b) jinými zákony z různých oblastí právního řádu.

Obecně je třeba uvést, že žádné z výše uvedených omezení všeobecného osobnostního práva nesmí jít tak daleko, aby zákonem přípustné omezení bylo nepřiměřené, a aby jím byl přímo negován nedotknutelný základ osobnosti každé fyzické osoby. Čl. 4 odst. 4 Listiny zdůrazňuje, že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být vždy šetřeno jejich podstaty a smyslu; omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena. Nejsou-li tyto podmínky splněny, stává se i jinak přípustný zásah do všeobecného osobnostního práva fyzické osoby neoprávněným.

Výše uvedené podmínky lze dovozovat i z obsahu § 12 odst. 3 občanského zákoníku (arg. „...též pro...“, „Ani takové použití však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby“). Obě zde stanovené podmínky mají obecný dosah (i když nikoliv zcela vhodné systematické umístění obou podmínek v § 12 odst. 3 občanského zákoníku by mohlo na první pohled nasvědčovat závěru, že se vztahují úzce pouze k vědecké, umělecké a reportážní licenci). Tento závěr zastává i aplikační soudní praxe.⁴²

6.2 Jednotlivá omezení všeobecného osobnostního práva

K jednotlivým omezením všeobecného osobnostního práva fyzické osoby lze uvést:

- Omezení všeobecného osobnostního práva fyzické osoby z její vlastní vůle přichází v úvahu tehdy, jestliže fyzická osoba vyslovila se zásahem do své osobnosti, resp. do některé z jednotlivých hodnot její osobnosti,

---

⁴² Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 104 n.

svolení. To bude např. praktické při poskytování zdravotní péče.

Nezbytnost svolení fyzické osoby stanoví § 12 odst. 1 občanského zákoníku výslovně pro pořízení či použití písemností osobní povahy, podobizen, obrázkových snímků, obrázkových a zvukových záznamů, které se týkají fyzické osoby anebo jejích projevů osobní povahy.

Svolení má formu právního úkonu; jeho prostřednictvím fyzická osoba realizuje své dispoziční oprávnění. Proto je třeba toto svolení ve formě právního úkonu posuzovat - pokud není upraveno speciálně zvláštním předpisem, jako je tomu např. v oblasti zdravotnictví - podle obecných zásad platných pro právní úkony.⁴³

Pro svolení není většinou předepsána žádná zvláštní forma. Svolení ve formě právního úkonu může dát oprávněný subjekt - fyzická osoba nejružnějším způsobem, tj. ústně, písemně i konkludentně. Jsou však určité - speciálním zákonem - zvláště stanovené případy, kdy se vyžaduje písemná forma vyslovení souhlasu i písemná forma odvolání souhlasu.

Svolení fyzické osoby lze, obecně řečeno, vztáhnout pouze na takové užití hodnoty její osobnosti, jehož způsob, rozsah a účel mu byl znám, resp. mu musel být v době udělování tohoto svolení znám (proto by byly např. jiný způsob užití, popř. užití k jinému účelu či v jiném rozsahu neoprávněné).

---

⁴³ Srov. učebnici Občanské právo hmotné, svazek I., ASPI, 2002, str. 127 n.

Tak např. svolení k určitému způsobu užití osobní podobizny dané v určité době, i když nebylo časově omezeno, nevylučuje neoprávněnost užití nejen tehdy, došlo-li k užití jiným způsobem, ale i tehdy, došlo-li k němu již za okolností změněných z hlediska času či místa. Smlouvy o užití určitého předmětu všeobecného osobnostního práva jsou smlouvami přísně účelovými (kauzálními). Proto soudní judikatura uznává za porušení všeobecného osobnostního práva i takové užití ze strany uživatele, který sice svolení obdržel, avšak pro užití k jinému účelu, než jaké uživatel následně uskutečnil (např. svolení k užití fotografie obnažené identifikovatelné postavy bylo poskytnuto pro uveřejnění v odborném lékařském časopise, avšak k jejímu uveřejnění došlo v bulvárním tisku).

Svolení dotčené fyzické osoby je třeba vzhledem k povaze věci vykládat vždy restriktivně. Zda lze proto např. ve svolení k zachycení podoby spatřovat zároveň svolení k použití hmotného substrátu, na němž zachycení bylo provedeno, je třeba vždy pečlivě zkoumat s přihlédnutím ke všem okolnostem a povaze jednotlivého konkrétního případu. Svolení k zachycení podoby fyzické osoby lze považovat za svolení k použití podobizny jen tehdy, jestliže fyzická osoba v době poskytnutí svolení věděla, resp. musela vědět o způsobu, účelu, resp. rozsahu, ve kterém bude její podobizny použito.

Jednou dané svolení může fyzická osoba dodatečně kdykoli bez odůvodnění odvolat; tím ovšem není vyloučena její případná odpovědnost za vzniklou škodu. K odvolání souhlasu však musí dojít ještě před

provedením, resp. před ukončením příslušného zásahu do osobnosti. Přitom odvolání jednou poskytnutého svolení není třeba odůvodňovat. I kdyby se fyzická osoba při poskytnutí svolení zároveň zavázala, že toto své svolení později neodvolá, může své svolení platně odvolat, protože faktor času, popř. místa mohou hrát ve zkoumané oblasti svou úlohu. Nelze vyloučit, že jednou udělené a časově neomezené svolení fyzickou osobou k užití určité hodnoty její osobnosti může v konkrétním případě ztratit podstatnou změnou poměrů svou účinnost již před použitím. Bude tomu tak tehdy, jestliže za podstatně změněných poměrů nelze na fyzické osobě spravedlivě požadovat, aby použití hodnoty své osobnosti trpěla. Z toho vyplývá, že svolení fyzické osoby s použitím určité hodnoty její osobnosti lze v souladu s teorií i praxí občanského práva označit jako svolení „cum clausula rebus sic stantibus“.

Svolení musí být dotčenou fyzickou osobou dáno nejpozději v okamžiku zásahu do její osobnosti; již vzniklého práva na ochranu osobnosti se však může dotčená fyzická osoba vždy následně vzdát (argument a contrario § 574 odst. 2 občanského zákoníku).

Platně udělené svolení fyzické osoby se zásahem do všeobecného osobnostního práva vylučuje neoprávněnost tohoto zásahu.

I dispoziční autonomie fyzických osob s jejich všeobecným osobnostním právem však má určité objektivní meze. Fyzické osoby jsou v občanskoprávní oblasti, pokud jde o všeobecné osobnostní právo, chráněny nejen před neoprávněnými zásahy ze strany

ostatních fyzických a právnických osob s rovným právním postavením, nýbrž za určitých okolností i před sebou samými (typicky např. v oblasti poskytování zdravotní péče). Pokud jde o druhou skupinu případů, platí zásada, že svolení fyzické osoby opravňuje k zásahu do její osobnosti, resp. do jednotlivých hodnot její osobnosti, a tedy vylučuje neoprávněnost tohoto zásahu, pouze tehdy, jde-li o takovou hodnotu osobnosti, s níž může fyzická osoba platně disponovat. Dispozice se musí týkat takové hodnoty osobnosti fyzické osoby, u které není dán převažující zvláštní veřejný zájem poskytnout fyzické osobě právní ochranu i proti její projevené vůli. Pokud by byl její dispoziční právní úkon v rozporu se zákonem či dobrými mravy, byla by takováto dispozice fyzické osoby neplatným právním úkonem (§ 39 občanského zákoníku) s nepříznivými sankčními důsledky. Např. nelze za platného právního stavu uznat za platné svolení k eutanázii, právě tak nelze uznat za platné svolení fyzické osoby k odnětí takového tělesného orgánu, který je nepostradatelný pro její další život (např. odnětí tzv. nepárového orgánu).⁴⁴

- Za určitých výjimečných okolností je podle občanského zákoníku všeobecné osobnostní právo fyzické osoby, jde-li o určité jednotlivé hodnoty její osobnosti, konkrétně o písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky anebo obrazové a zvukové záznamy, týkající se fyzické osoby či jejích projevů osobní povahy, omezeno zákonem bez ohledu na svolení dotčené

---

⁴⁴ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 107 n. a str. 95.

fyzické osoby - § 12 občanského zákoníku (v citovaném ustanovení jde o taxativní výčet chráněných hodnot). V občanskoprávní teorii i v občanskoprávní praxi se hovoří o případech tzv. zákonných licencí.⁴⁵ Prostřednictvím těchto zákonných licencí, které umožňují v určitém rozsahu zpřístupnit některé hodnoty osobnosti fyzických osob společenskému využití bez ohledu na svolení těchto fyzických osob, dochází k odůvodněnému honorování různých veřejných zájmů na úkor individuálních zájmů dotčených fyzických osob.

Občanský zákoník stanoví tři zákonné licence, které lze rozdělit do dvou skupin.

1) Licence pro úřední účely na základě zákona; podle ní mohou být osobní písemnosti (např. dopisy, deníky, zápisky atd., nebo-li písemnosti, které mají osobní povahu pro autora, adresáta, resp. osobu, jíž se písemnost týká, jež však nejsou určeny pro veřejnost), podobizny (např. fotografie), obrazové snímky, resp. obrazové záznamy (nejde o podobiznu, ale o jiný obraz na kterém však je podoba fyzické osoby identifikovatelně zachycena) nebo zvukové záznamy, které se týkají určité fyzické osoby či jejích projevů osobní povahy, použity i bez jejího svolení k účelům úředním, a to na základě zákona. To platí za předpokladu, že použití těchto osobnostních statků nelze dosáhnout se svolením dotčené fyzické osoby (myšlenka subsidiarity).

Zákonná licence pro úřední účely se vztahuje pouze na výslovně zmíněné hodnoty osobnosti fyzické osoby.

---

⁴⁵ Žádná z těchto licencí, o kterých bude dále řeč, nenahrazuje pořízení či použití zmíněných osobnostních statků k reklamním účelům.

Podle § 12 odst. 2 občanského zákoníku tak může dojít k oprávněnému použití shora uvedených hmotných nosičů, které zachycují jednotlivé hodnoty osobnosti fyzické osoby (např. k důkazním účelům v řízení trestním, občanskoprávním, popř. správním). V obsahu i v účelu příslušného zákonného předpisu je třeba vždy hledat podklad pro závěr, v jakém rozsahu je použití těchto hmotných substrátů v rámci zkoumané zákonné licence oprávněno. Přitom s ohledem na cíl sledovaný § 12 odst. 2 občanského zákoníku je třeba trvat na tom, že použití těchto hmotných substrátů musí mít vždy bezprostřední, věcný vztah k předmětu úředního řízení a k jeho účelu.

Obsah, popř. účel příslušných ustanovení zákona budou dále rozhodující i pro řešení otázky, vztahuje-li se tento druh zákonné licence v konkrétním případě jen na použití písemností osobní povahy, podobizen, obrazových snímků, resp. záznamů a zvukových záznamů již existujících, tj. již zhotovených, anebo zda zkoumaná zákonná licence má širší rozsah, opravňující i k pořízení podobizen, obrazových snímků či zvukových záznamů (pokud jde o pořízení osobních písemností, to z pojmového hlediska odpadá, neboť u nich může jít pouze o použití již existujících písemností). Jelikož § 12 odst. 2 občanského zákoníku je ustanovením výjimečné povahy, je nutné i úřední licenci jednak vykládat (interpretovat) zužujícím způsobem a zároveň vyloučit při její aplikaci možnost obdoby (analogie). Ve všech těchto směrech by měl být zákon, na základě kterého k použití, resp. k pořízení, těchto chráněných

statků dochází, vždy dostatečně jasný a poměrně podrobný.

Použitím této zákonné licence se zabýval svého času i Ústavní soud ČR,⁴⁶ když rozhodoval o otázce, zda lze za účelem rekognice osob v trestním řízení použít fotografie (podobizny) nezúčastněných osob. Ústavní soud ČR s poukazem na příslušné právní předpisy dospěl k závěru, že použití fotografie v trestním řízení nezúčastněné osoby v rekognici nezakládá bez dalšího neoprávněné dotčení jejich osobnostních práv. Podle Ústavního soudu ČR dosažení účelu objasňování trestních činů a potrestání jejich pachatelů je v demokratickém ústavním řádu pravidelně spjato s některými nezbytnými zásahy do osobnostních práv i jiných osob, než je podezřelý, resp. obviněný. Podle názoru Ústavního soudu ČR zákonnou úřední licenci podle § 12 odst. 2 občanského zákoníku však lze považovat za souladnou s ústavou toliko tehdy, nelze-li úředního účelu dosáhnout použitím fotografií (podobizen) se souhlasem dotčených osob (akceptace § 12 odst. 1 občanského zákoníku jen za podmínky subsidiarity).

2) Druhá skupina zákonných licencí je stanovena v § 12 odst. 3 občanského zákoníku. Podle citovaného ustanovení lze podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy (nikoli však písemnosti osobní povahy) poříditi či použiti přiměřeným způsobem též bez svolení fyzické osoby pro vědecké a umělecké účely (tzv. vědecká a umělecká licence), jakož i pro tiskové,

---

⁴⁶ Nález ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01, Judikatura Ústavního soudu ČR, č. 3, EUROLEX BOHEMIA, s.r.o., 2002.

filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství, neboli pro zpravodajství prováděné prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků (tzv. reportážní - zpravodajská licence).

Tato skupina licencí - na rozdíl od úřední licence - existenci zvláštního zákona nepředpokládá. I při použití tohoto druhu zákonné licence musí být - stejně jako je tomu i u úřední licence - vyloučena možnost použití obdoby (analogie).⁴⁷

Činnosti médií se zpravodajská licence dotýká zásadním způsobem, neboť bez ní by byla jakákoli zpravodajská činnost prakticky znemožněna. Požadavek souhlasu k jakékoli fotografii, snímku či záznamu při každodenním zpravodajství je stěží realizovatelný.⁴⁸

Je třeba zdůraznit, že tento závěr platí jen za předpokladu, že jde skutečně o zpravodajství (reportáž) ve smyslu § 12 odst. 3 občanského zákoníku. Jen tak je totiž při nastalém střetu zájmů odůvodněna priorita veřejného zájmu - svoboda projevu a šíření informací jako jeden z ústředních základů demokracie nad individuálním zájmem fyzické osoby jako subjektem všeobecného osobnostního práva. Svoboda projevu a šíření informací platí pro veškeré zpravodajství bez ohledu na jeho informační (zpravodajskou) hodnotu, neboli platí i pro bulvární zpravodajství. Správně však zdůrazňuje ustálená judikatura německých soudů, že informační (zpravodajská) hodnota přitom hraje významnou úlohu při porovnávání zájmů obou stran.

---

⁴⁷ Proto je např. nutno soudit, že zákonná reportážní licence nekryje jiné než v § 12 odst. 3 občanského zákoníku výslovně uvedené druhy reportáže (zpravodajství).

⁴⁸ Bartoň, M.: Svoboda projevu a její meze v právu České republiky. Linde Praha, a. s., 2002, str. 89.

Platí zásada, že čím je informační (zpravodajská) hodnota pro veřejnost závažnější, tím více ustupuje zájem na ochraně osobnosti a naopak čím méně je závažnější informační (zpravodajská) hodnota pro veřejnost, o to víc vystupuje ochrana osobnosti fyzické osoby do popředí.⁴⁹

Bez ohledu na to, dochází-li k použití písemností osobní povahy, podobizny, obrazového snímku či zvukového záznamu na základě svolení fyzické osoby anebo výjimečně na základě některé z výše uvedených zákonných licencí, je však vždy třeba, aby se každé toto použití uskutečnilo přiměřeným způsobem a zároveň nebylo v rozporu s oprávněnými zájmy dotčené fyzické osoby (§ 12 odst. 3 občanského zákoníku). To znamená, že forma použití, jeho rozsah i způsob, prostředky a použité výrazy musí vždy odpovídat zvolenému účelu, a dále že při každém tomto použití musí být vždy šetřena důstojnost dotčené fyzické osoby. Jen v takových případech jsou totiž tyto zásahy ospravedlnitelné, a tudíž akceptovatelné (srov. i čl. 4 odst. 4 Listiny, podle kterého při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být vždy šetřeno jejich podstaty a smyslu). Jinak jde i v těchto případech o neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby (§ 13 občanského zákoníku). Tam kde se jedná o střet dvou rovnocenných zájmů, je třeba, aby hodnocení působení těchto dvou práv bylo vždy podle všech okolností jednotlivého případu vyvážené, tj. aby jedno z nich nebylo neopodstatněně upřednostněno před druhým.

---

⁴⁹ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 112 n.

- K různému omezení všeobecného osobnostního práva fyzické osoby může s ohledem na zvláštní veřejné zájmy dojít též na základě jiných zákonů, než je občanský zákoník. V této souvislosti lze např. poukázat zejména na § 13, 14, 15 trestního zákona, § 67 n., § 74a, § 75, § 76, § 82 n., § 86 n., § 88, § 114, § 116 aj. trestního řádu, na § 127 odst. 3 občanského soudního řádu.

7. Předmět všeobecného osobnostního práva

7.1 Obecně k předmětu všeobecného osobnostního práva

Předmětem všeobecného osobnostního práva je osobnost každé fyzické osoby, resp. jednotlivé hodnoty, tvořící celistvost její osobnosti v její fyzické a morální jednotě. Osobnost fyzické osoby, resp. jednotlivé hodnoty, nejsou jednou provždy dané a tudíž neměnné. I ony se rozvíjejí a proměňují. V závislosti na tom se zákonitě rozvíjí a proměňuje obsah a rozsah všeobecného osobnostního práva jako jednotného práva, resp. v jeho rámci i obsah a rozsah dílčích osobnostních práv. To lze názorně ilustrovat např. na dílčím osobnostním právu, které se týká cti. I když toto právo svou základní podstatou přísluší i novorozeněti, je jeho obsah i rozsah podstatně jiný než u dospělého člověka. Obsah a rozsah tohoto práva se však různí i podle postavení, které fyzická osoba v určité době ve společnosti zaujímá (např. z důvodu povolání či výkonu jiné činnosti apod.). Tato diferenciací obsahu a rozsahu všeobecného osobnostního práva v závislosti na postavení fyzické osoby ve společnosti je mj. základem zvláštní problematiky tzv. osob veřejného zájmu (srov. výklad dále).⁵⁰

Některé hodnoty tvoří neoddělitelné součásti osobnosti fyzické osoby od jejího narození, resp. od jejího početí, jiné až v dalším období života. Např. tělesná integrita fyzické osoby tvoří jako hodnota neoddělitelnou součást její osobnosti a tím i předmět subjektivního občanského všeobecného osobnostního práva již od narození fyzické osoby. Naproti tomu některé jiné jednotlivé hodnoty (např.

---

⁵⁰ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobností podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 120 n.

u fyzických osob písemné slovní projevy) se stanou součástí osobnosti fyzických osob a předměty dílčích osobnostních práv až v důsledku přistoupení další skutečnosti, jíž je způsobilost fyzické osoby k písemným projevům a v důsledku toho možnost jejich zachycení na hmotném nosiči (např. na papíru atd.).

7.2 Jednotlivá dílčí osobnostní práva

- Jednou z prvořadých hodnot osobnosti každé fyzické osoby jako celku, jejíž respektování musí občanské právo vůči subjektům s rovným postavením zabezpečovat, je život, zdraví (a to i zdraví psychické) a tělo fyzické osoby, neboli souhrnně řečeno, tělesná integrita a její nedotknutelnost (srov. i čl. 6 a 7 odst. 1 Listiny, čl. 2 Úmluvy o právech dítěte, čl. 1 Protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluvu na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny).

Pokud jde o lidské tělo, jedná se o občanskoprávní ochranu této hodnoty jak během života fyzické osoby, tak i po její smrti (po smrti fyzické osoby vzniká zejména ohledně mrtvého těla, resp. ohledně jeho jednotlivých částí a orgánů aktuální občanskoprávní problematika spojená zejména s rozvojem transplantací tělesných orgánů z mrtvých osob - srov. zák. č. 285/2002 Sb.).⁵¹

- Další z hodnot každé fyzické osoby je osobní svoboda fyzické osoby, i když není v § 11 občanského zákoníku

---

⁵¹ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 121, 122.

výslovně zmíněna. Osobní svobodu lze chápat jako stav, kdy fyzická osoba má možnost sama o sobě rozhodovat i jednat a kdy ji k určitému omezení v podobě jiného jejího jednání může donucovat pouze zákon.

V této souvislosti je namístě zmínit se rovněž o ústavně zakotvené rovnosti fyzických osob jako o další hodnotě jejich osobnosti (čl. 1 Listiny uvádí, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech). Svoboda a rovnost jsou úzce spjaté hodnoty osobnosti fyzické osoby. Podmínkou realizace osobní svobody fyzické osoby je nutně i její rovnost ve vztahu k ostatním subjektům (fyzickým a právnickým osobám), tj. mít práva a povinnosti za určitých předpokladů stejné s ostatními. Z tohoto důvodu lze každé neoprávněné porušení této rovnosti považovat zároveň za neoprávněný zásah do osobní svobody. Tímto pojetím je každá fyzická osoba chráněna v rámci dílčího osobnostního práva na osobní svobodu i proti jakékoli formě neoprávněné diskriminace⁵² v důsledku rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, národnostního původu, politického přesvědčení, majetkového postavení či jiných okolností (srov. i čl. 1, 3 odst. 1, 2, 14 Listiny; čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).⁵³

- Další významnou hodnotou osobnosti je i její jméno (srov. § 11 občanského zákoníku; čl. 10 odst. 1

---

⁵² Srov. Bumlák, M. „Má občanský zákoník zařadit mezi osobnostní práva také právo nebýt diskriminován, anebo v dané souvislosti stačí ústavní princip rovnosti?“. str. 54 n., Sborník příspěvků z konference k připravované rekodifikaci občanského zákoníku z 30. 11. - 1. 12. 2005, Olomouc, 2006.

⁵³ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 122 n.

Listiny; čl. 8 Úmluvy o právech dítěte). Pokud však jde o vznik, změnu a ochranu jména, ty se v českém právním řádu zajišťují správněprávními předpisy (srov. zákon o matrikách č. 301/2000), jakož i zákonem o rodině.

Předmět všeobecného osobnostního práva jako jednotného práva, resp. v jeho rámci dílčího osobnostního práva na jméno tvoří nejen jméno rodové (příjmení), nýbrž i jméno vlastní - první - křestní. O jménu vlastním však to platí pouze tehdy, stalo-li se pro určitou osobu buď natolik příznačným, že tvoří v rodině či ve společnosti již samo o sobě dostatečný individualizační znak anebo tvoří-li nutný doplňující znak individualizace fyzické osoby. Do rámce občanskoprávní ochrany spadá i jméno krycí (pseudonym), které je výslovně chráněno v oblasti literární či jiné umělecké činnosti, jakož i ve vědecké činnosti a v oblasti ochranných známek. Chráněna je i přezdívka za podmínky, že je pod ní jednoznačně identifikována fyzická osoba, a to alespoň u části veřejnosti.⁵⁴

- Další z významných hodnot osobnosti každé fyzické osoby tvoří občanská čest a lidská důstojnost. Podle soudní praxe je předmětem úpravy podle § 11 občanského zákoníku rovněž čest fyzické osoby, kterou tato osoba požívá v určitých odborných kruzích (lékařských, podnikatelských aj.), ve kterých je fyzická osoba známa pro svou práci a její výsledky, pro svou odbornou činnost atd. - profesní čest.

---

⁵⁴ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 124.

Pokud jde o lidskou důstojnost (§ 13 odst. 2 občanského zákoníku, čl. 1 Listiny) je třeba souhlasit s touto částí ústavněprávní literatury, podle které důstojnost mají všechny fyzické osoby stejnou, tj. rovnou nezávisle na svém postavení ve společnosti, získaných titulech atd. (čl. 1 Listiny).

Čl. 10 Listiny hovoří navíc o dobré pověsti. Jde o další hodnotu, která je obvykle charakterizována rovněž jako vážnost, kterou určitá fyzická osoba získala a požívá ve společnosti. Protože z toho, co bylo řečeno, lze pro zkoumanou oblast občanského práva usuzovat, že ochrana dobré pověsti fyzické osoby nebude prakticky oddělena od ochrany její cti, další výklad již ochraně dobré pověsti nevěnuje zvláštní pozornost.

Čest a důstojnost jsou jedněmi z nejzávažnějších hodnot osobnosti fyzické osoby. I v této oblasti rozsáhlé zkušenosti svědčí, že univerzálnější občanskoprávní prostředky mohou účinným způsobem přispět k nerušené realizaci těchto hodnot osobnosti fyzické osoby, zejména k účinné nápravě nemajetkové újmy, která na těchto hodnotách osobnosti vzniká v důsledku neoprávněných (difamačních) zásahů ze strany ostatních subjektů s rovným právním postavením (jde např. o neoprávněné zásahy učiněné ve formě slovní - verbální urážky).⁵⁵

Pro demokratickou společnost zásadně platí, že ústavněprávně i mezinárodně uznaná svoboda projevu umožňuje fyzickým osobám šířit volně své myšlenky,

---

⁵⁵ Pouze s prostředky trestněprávní, resp. správněprávní povahy tu nelze vystačit.

názory a postoje. V této souvislosti občanské právo musí zabezpečovat ochranu těchto hodnot osobnosti fyzické osoby jen proti takovým jednáním, která jsou objektivně způsobilá přivodit nemajetkovou újmu na osobnosti fyzické osoby tím, že ohrožují její vážnost u jiných fyzických osob a tím i její postavení a uplatnění ve společnosti. Nepůjde proto o újmu na cti a důstojnosti fyzické osoby ve smyslu § 11 občanského zákoníku např. tam, kde byl slovní urážlivý výrok pronesen za takových okolností (např. pouze mezi dvěma osobami), že nebyl objektivně způsobilý ohrozit čest a důstojnost postižené fyzické osoby u jiných lidí.⁵⁶

- Do oblasti občanskoprávního zabezpečení jednotlivých hodnot osobnosti fyzické osoby patří ochrana podoby fyzické osoby a ochrana projevů osobní povahy. Pod podobou fyzických osob se rozumějí její charakteristické rysy, které - ať již obrazem, kresbou, fotografií, filmem, televizním snímkem, sochou či jiným zobrazením - znázorňují její individualizovaný tělesný vzhled, zejména její tvář a postavu.

Totéž platí i o ochraně hmotného zachycení podoby fyzické osoby na podobizně či jiném obrazovém snímku, právě tak jako projevu fyzické osoby osobní povahy zachyceného buď v osobních písemnostech (např. v deníku),⁵⁷ anebo na zvukovém záznamu (nelze sem však

---

⁵⁶ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 126, 127.

⁵⁷ Ze znaku „projevů osobní povahy“ plyne, že sem nepatří písemnosti neosobního obsahu, k jejichž vzniku dochází v rámci výkonu povolání či hospodářské činnosti, jakož i v rámci výkonu veřejné činnosti; naproti tomu u písemností osobní povahy se nevyžaduje, aby jejich obsah byl zároveň důvěrný. V této souvislosti je namístě upozornit i na poměrně velmi rozsáhlou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva.

zahrnout slovní projev fyzické osoby neosobního obsahu, k němuž došlo v rámci výkonu povolání či veřejné činnosti).

O všech vzpomenutých hodnotách osobnosti fyzické osoby lze říci, že jsou v důsledku pokračujícího rozvoje vědy a techniky vystaveny v současné společnosti zvýšenému nebezpečí neoprávněných zásahů ze strany třetích osob s rovným právním postavením. Za těchto okolností je namístě, aby ochrana těchto hodnot osobnosti fyzické osoby byla náležitě zabezpečena v občanskoprávní oblasti.⁵⁸

- Další významnou ústavně chráněnou hodnotou osobnosti každé fyzické osoby ve vztahu k ostatním subjektům ve společnosti s rovným právním postavením je soukromí fyzické osoby, neboli její osobní soukromí.

§ 11 občanského zákoníku hovoří o soukromí fyzické osoby, Listina v čl. 7 obecně o nedotknutelnosti soukromí osoby, v čl. 10 odst. 2 je speciálně řeč o ochraně před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, v čl. 10 odst. 3 se ještě speciálněji mluví jen o ochraně před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě (posléze uvedená ochrana osobních údajů je konkrétně rozvedena ve zvláštním zákoně č. 101/2000 Sb.), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 8 odst. 1 i Úmluva o právech dítěte v čl. 16 hovoří o soukromém a rodinném životě, Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a

---

⁵⁸ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobností podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 127, 128.

medicíny se v čl. 10 zmiňuje o ochraně soukromí ve vztahu k informacím o svém zdraví. Při pojetí soukromí tak, jak je zaujato dále v této práci, v sobě implikuje i sféru rodinného života.

Pod zřejmým vlivem evropské judikatury obecné soudy (Vrchní soud v Praze - 2 Co 96/19 a Krajský soud v Ostravě - 23 C 52/96) i Ústavní soud ČR (II. ÚS 517/99, usnesení IV. ÚS 315/01) došly k závěru, že neoprávněným porušením práva na život jedné fyzické osoby může dojít k neoprávněnému zásahu do práva na soukromí druhé fyzické osoby a v důsledku toho k uložení peněžité náhrady podle § 13 odst. 2 občanského zákoníku, ve prospěch této druhé fyzické osoby. Podle tohoto širšího pojetí újmy u osobního soukromí, který zastává Ústavní soud ČR,⁵⁹ „respektování soukromého života zahrnuje do určité míry i právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidskými bytostmi“. Součástí soukromého života se proto stává též rodinný život zahrnující i vztahy mezi manžely i blízkými příbuznými, neboť součástí rodinného života jsou nejen jejich sociální a morální vztahy, nýbrž také zájmy materiální povahy (např. vyživovací povinnost) přispívající k rozvoji osobnosti každého z nich.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva zahrnuje mezi jednotlivé stránky soukromého života i ochranu obydlí, respektování listovního tajemství, ochranu před shromažďováním a šířením osobních údajů, jakož i právo zletilých osob na homosexuální styky

---

⁵⁹ Z nálezu Ústavního soudu ČR, Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. ASPI Publishing s. r. o., 2002, str. 44.

v soukromí, právo transsexuální osoby změnit své pohlaví, právo na ochranu před značným hlukem, který má vliv na fyzickou pohodu jednotlivce, zasahuje do soukromého života a zbavuje ho možnosti radovat se ze svého obydlí. V poslední době lze v rozhodování Evropského soudu pro lidská práva zaznamenat tendenci rozšiřovat rámec ochrany soukromého a rodinného života i na ochranu před přímými a bezprostředními účinky emisí různého druhu, které nepříznivě ovlivňují zdravé životní prostředí a celkové blaho fyzických osob, čímž je zbavují možnosti pokojného užívání obydlí, a tak ve svých důsledcích poškozují jejich soukromý a rodinný život (Lopéz Ostra v. Španělsko 1994, Guerra a další v. Itálie 1998). Sama skutečnost, že životní prostředí je veřejným statkem ještě nevyklučuje i existenci subjektivního soukromého práva fyzických osob na ochranu příznivého životního prostředí.

Osobní soukromí fyzické osoby lze vymezit obecně jako vnitřní sféru života fyzické osoby, která je vytvořena skutečnostmi jejího soukromého života a jež je nezbytná pro její seberealizaci a další rozvoj. Občanské právo proto musí zabezpečovat, aby fyzická osoba měla např. možnost podle svého vlastního uvážení a sebeurčení svobodně rozhodnout, zda vůbec a v kladném případě v jakém rozsahu, v jaké formě a jakým způsobem mají být skutečnosti jejího soukromého života zpřístupněny jiným subjektům (pozitivní složka), právě tak jako se vzepřít úspěšně neoprávněným zásahům do jejího osobního soukromí ze

strany jiných subjektů s rovným právním postavením (negativní složka).⁶⁰

Soukromá sféra fyzické osoby je stále významnější hodnotou osobnosti každé fyzické osoby, která zasluhuje účinnou ochranu zabezpečenou i univerzálnějšími prostředky občanského práva. Je oprávněným požadavkem zabezpečit - vedle významné trestněprávní a správněprávní ochrany - i účinnou ochranu této hodnoty osobnosti fyzické osoby v občanskoprávní sféře. Jak ukazují zkušenosti i jiných právních řádů, mohou i v této oblasti právně univerzálnější občanskoprávní prostředky s jejich preventivním restitučním a satisfakčním působením významně přispět k ochraně této hodnoty osobnosti fyzické osoby.

Právo na osobní soukromí mají i osoby tzv. veřejného zájmu (politici, známí umělci, zpěváci, sportovci, vědci apod.). Vzhledem k tomu, že informace i o soukromém životě určité osoby mohou být vzhledem k jejich spojení s jejími veřejnými aktivitami předmětem oprávněného zájmu veřejnosti, stává se ochrana soukromí těchto osob z logiky věci zúženější. Ani osoby tzv. veřejného zájmu však nepřestávají být lidmi se svou elementární důstojností. V souladu s judikaturou Nejvyššího soudu České republiky, ani tehdy, je-li dotčenou osobou tzv. osoba veřejného zájmu, „kritika nesmí sledovat cíl případného ostouzení, pomlouvání, skandalizace nebo urážky.“ Jinak řečeno, i u osob tzv. veřejného zájmu existují

---

⁶⁰ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 130, 131.

určité meze a hranice jejich soukromí, za které v demokratické společnosti a v právním státě ani u nich již nelze jít. Jinak tomu je a musí být u osob, které se staly předmětem veřejného zájmu bez své vůle a nedobrovolně (např. oběti určité automobilové či jiné nehody). Tyto osoby musejí být právem chráněny stejně jako ostatní fyzické osoby.

V souvislosti s výkladem této hodnoty osobnosti fyzické osoby jsou v právní praxi aktuální dvě otázky: Do jaké míry je za současného právního stavu sledování jednotlivých fyzických osob prostřednictvím videokamer v některých obchodech, samoobsluhách, obchodních domech, bankách aj., jakož i však na veřejných prostranstvích (náměstích, ulicích) měst a obcí za účelem zvýšení bezpečnosti lidí a jejich majetku neoprávněným zásahem do práv fyzických osob na ochranu jejich osobnosti, jmenovitě do jejich práva na soukromí. Pokud jde o obchody, samoobsluhy a obchodní domy, kde je vystavené zboží volně přístupné návštěvníkům, nelze za současného právního stavu takové počínání považovat za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti jednotlivých fyzických osob podle § 11 n. občanského zákoníku tam, kde jsou návštěvníci na přítomnost a činnost videokamer upozorněni. Jestliže fyzická osoba do takto střeženého obchodu, samoobsluhy či obchodního domu vstoupí, lze dovozovat, že tím jako návštěvník vyjadřuje konkludentně souhlas s tím, aby byla ona i její počínání monitorovány. Totéž platí ve zvýšené míře i o bankách. Pokud jde o sledování provozu na veřejných prostranstvích za účelem zvýšení bezpečnosti lidí a

majetku, je k tomu třeba říct: jestliže se město či obec z preventivních důvodů rozhodnou střežit prostřednictvím kamer určitá veřejná místa, kde podle jejich dosavadních zkušeností dochází často k různým druhům závažného porušování práva, lze za současného právního stavu doporučit, aby město či obec před tím na instalaci a monitorování kamer veřejně přístupným způsobem upozornily (např. vyhláškou v budově obecního úřadu, na vývěskách, které má obec na veřejných prostranstvích atd.).

K celé problematice je nezbytné dodat toto: Tímto způsobem, tj. kamerami již pořízené snímky fyzických osob není dovoleno používat k jinému účelu, než ke kterému byly pořízeny (konkrétně k zabránění krádežím v obchodech, samoobsluhách, obchodních domech, loupežím v bankách či jiné nekalé činnosti na veřejných prostranstvích měst a obcí); právě tak ovšem není dovoleno ani uchovávání takto pořízených snímků po dobu delší, než je nezbytné k naplnění sledovaného účelu. Proto by použití těchto snímků k jinému účelu, právě tak jako jejich uchovávání déle než po dobu nezbytně nutnou k naplnění sledovaného účelu bylo jejich zneužitím, a proto neoprávněné se všemi nepříznivými občanskoprávními následky (§ 13, 16 občanského zákoníku). I v případech použití takto pořízených snímků k sledovanému účelu musí být vždy šetřena podstata zkoumaných osobnostních práv fyzické osoby (čl. 4 odst. 3 Listiny), neboli jinak řečeno, jejich použití nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby (obecně se uplatňující princip stanovený v § 12 odst. 3 v poslední větě občanského zákoníku).

Obecně lze k tomu uvést, že je třeba vždy hledat a nalézt vyvážený a rozumný kompromis mezi zachováním potřebné míry svobody a soukromí na straně jedné a jejich nezbytného omezení z důvodů naléhavé sociální potřeby a sledovaného legitimního cíle (jde zároveň o to najít účinné prostředky boje proti terorismu a korupci) na straně druhé. Závěrem je třeba dodat, že nejpřiměřenějším řešením těchto případů by bylo, kdyby na možnost a podmínky použití těchto ochranných opatření, které by čelily jejich event. zneužití, výslovně pamatovala jasná a přesná zákonná úprava.⁶¹

---

⁶¹ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 129 n.

8. Sankce za porušení (ohrožení) všeobecného osobnostního práva podle § 13 a 16 občanského zákoníku

8.1 Obecně k občanskoprávním sankcím

Neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby může dojít ke vzniku:

- 1) nemajetkové újmy,
- 2) majetkové újmy - škody.

Ad 1) Tam, kde v důsledku neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo k jejímu porušení či již k pouhému ohrožení, nebo-li ke vzniku nemajetkové újmy, vznikají pro původce tohoto neoprávněného zásahu zvláštní občanskoprávní sankce za nemajetkovou újmu (§ 13 občanského zákoníku).

Funkcí občanskoprávních sankcí podle § 13 občanského zákoníku je působit na původce neoprávněného zásahu, aby se podle okolností konkrétního případu buď

- a) zdržel dalších neoprávněných zásahů (preventivní funkce),
- b) odstranil následky neoprávněných zásahů (restituční funkce), anebo
- c) poskytl postiženému přiměřené zadostiučinění - satisfakci ať morální či peněžitou (satisfakční funkce).

Uvedené jednotlivé sankce za nemajetkovou újmu jsou všechny - na rozdíl od trestního a správního práva - založeny na přísném objektivním principu,⁶² tj. vznikají bez zřetele na zavinění původce neoprávněného zásahu. Založení občanskoprávních sankcí na ryze objektivním

---

⁶² O těchto pojmech občanského práva srov. blíže učebnici Občanské právo hmotné, svazek II., ASPI, 2002.

principu⁶³ lze považovat za odůvodněné. Nemajetková újma právě na osobnostních právech fyzické osoby má totiž stejně závažné důsledky pro tuto fyzickou osobu bez ohledu na to, zda původce neoprávněného zásahu jednal zaviněně, či nezaviněně. Občanskoprávní ochrana založená na objektivním principu je vzhledem ke svému širšímu dosahu univerzálnější.⁶⁴

Ad 2) Tam, kde neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby došlo ke vzniku majetkové újmy - škody, která se do majetkové sféry postižené fyzické osoby již bezprostředně promítá a kterou lze v důsledku toho i přesně vyčíslit v penězích, vzniká - vedle případných zvláštních občanskoprávních sankcí za nemajetkovou újmu zároveň občanskoprávní sankce za škodu (§ 16 občanského zákoníku).

Takto vzniklá občanskoprávní sankce za majetkovou újmu - škodu se podle výslovné úpravy § 16 občanského zákoníku řídí co do podmínek vzniku, způsobu a rozsahu náhrady škody (včetně zmírnění rozsahu této náhrady) obecnými ustanoveními občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu (§ 415 n., zejména § 420 občanského zákoníku). Je založena na principu předpokládaného (presumovaného) zavinění. Tam, kde by neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby došlo pouze k ohrožení majetkovou újmu - škodou, tj. v případech, kdy ještě majetková újma - škoda nevznikla, přichází v úvahu jako event. prostředek občanskoprávní ochrany ohroženého jeho postup podle § 417 občanského zákoníku.

---

⁶³ To znamená, že se na straně původce neoprávněného zásahu nevyžaduje existence subjektivního předpokladu ve formě zavinění.

⁶⁴ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 146 n.

Nelze zcela vyloučit ani uplatnění institutu bezdůvodného obohacení v případě vzniklé hmotné újmy (§ 451 n. občanského zákoníku). Praktické může být jeho uplatnění v případech, kdy např. podobizny, obrazové snímky aj. fyzické osoby budou využity původcem neoprávněného zásahu nikoliv pro zpravodajství, nýbrž pro reklamní účely.⁶⁵

8.2 Podmínky vzniku občanskoprávních sankcí

Ke vzniku občanskoprávních sankcí za nemajetkovou újmu podle § 13 občanského zákoníku musí být splněny tyto hmotněprávní podmínky:

- 1) existence zásahu, který je objektivně způsobilý vyvolat nemajetkovou újmu, spočívající buď v porušení či jen v ohrožení osobnosti fyzické osoby v její fyzické a morální jednotě (integritě),
- 2) neoprávněnost (protiprávnost) tohoto zásahu,
- 3) existence příčinné souvislosti mezi 1) a 2).

Ad 1) Ochrana se neposkytuje proti jednáním, jež jsou ještě přiměřená, neboli nejsou-li objektivně způsobilá narušit integritu osobnosti fyzické osoby jako celku.

Objektivní kritérium zároveň vylučuje, aby se pro toto hodnocení staly rozhodujícími pouze subjektivní pocity dotčené fyzické osoby.

V praxi nelze vyloučit, že jediným neoprávněným zásahem může zároveň dojít k nemajetkové újmě na dvou či více chráněných hodnotách osobnosti fyzické osoby. V takovém případě se občanskoprávní ochrana podle § 13

---

⁶⁵ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 148, 149.

občanského zákoníku týká obou či více dotčených jednotlivých hodnot osobnosti fyzické osoby.

Stačí jde-li o zásah, který je objektivně způsobilý vyvolat újmu, která spočívá nejen v porušení, nýbrž jen v pouhém ohrožení osobnosti fyzické osoby. Tento závěr lze v souladu se soudní praxí dovodit v českém právu v první řadě z § 11 občanského zákoníku (srov. však i § 4 občanského zákoníku „...kdo právo ohrozí...“). Z obsahu citovaného ustanovení nikterak neplyne, že by zákon vázal občanskoprávní sankce pouze na porušení osobnosti fyzické osoby. Ani z obsahu § 13 občanského zákoníku však nelze dovozovat, že by občanskoprávní ochrana osobnosti fyzické osoby byla vázána pouze na její porušení. Naopak, obě citovaná ustanovení svědčí závěru, že tato ochrana přichází v úvahu již při pouhém ohrožení osobnosti fyzické osoby. Uváží-li se navíc, že platným občanským zákoníkem jako celkem prolíná důsledně princip prevence, lze soudit, že poskytnutí občanskoprávní ochrany podle § 11 n. občanského zákoníku je opodstatněno již při pouhém ohrožení osobnosti fyzické osoby.

Povinnost tvrzení, důkazní povinnost a důkazní břemeno ohledně zásahu objektivně způsobilého vyvolat nemajetkovou újmu zatěžuje takto dotčenou fyzickou osobu.

Ad 2) Občanskoprávní ochrana osobnosti přichází v úvahu pouze u těch zásahů do osobnosti fyzické osoby, které lze kvalifikovat jako neoprávněné (protiprávní).

Neoprávněným zásahem je takový zásah do osobnosti fyzické osoby, který je v rozporu s objektivním právem, tj. s právním řádem.

Není právně relevantní, byl-li si původce vědom neoprávněnosti svého zásahu.

V soudní praxi vznikla pochybnost, zda neoprávněný zásah podle § 13 občanského zákoníku může vedle aktivního chování původce zásahu (např. urážka fyzické osoby uvedená v denním tisku) spočívat i v jeho pasivním chování (konkrétně např. v nesplnění povinností uložených původci zásahu zákonem, v důsledku čehož utrpěla čest, důstojnost, pověst a jméno dotčené fyzické osoby). K této otázce zaujal stanovisko Ústavní soud ČR, který dospěl k závěru, že znění § 13 občanského zákoníku možnost neoprávněného zásahu ve formě pasivního chování nevyklučuje (nález ÚS ČR ze dne 14. října 1995 - sp. zn. I. ÚS 15/95).

V určitých případech o neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby nejde, i kdyby se zásah jako odporující objektivnímu právu zdánlivě jevil. V právní teorii i v soudní praxi se hovoří o okolnostech vylučujících neoprávněnost. V tomto směru zůstává na původci zásahu, aby prokázal, že k zásahu došlo po právu, tj. že existuje okolnost, která neoprávněnost (protiprávnost) zásahu vylučuje. Okolnosti, které mají tyto právní následky jsou buď přímo obsaženy v právních normách anebo z nich vyplývají (v posléze uvedeném případě je ovšem třeba tyto okolnosti zjistit výkladem).

Neoprávněnost zásahu vylučují konkrétně tyto okolnosti:

- a) o neoprávněný zásah nejde zásadně tam, kde dotčená fyzická osoby k zásahu do své osobnosti, resp. do jednotlivé hodnoty, tvořící její osobnost v její fyzické a morální jednotě (integritě), svolila (srov. předcházejí výklad).
- b) O neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby nejde ani tam, kde je tento zásah s ohledem na různé veřejné

zájmy dovolen zákonem - nikoliv předpisem nižší právní síly (srov. předcházejí výklad).

- c) O neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby nejde ani tam, kde k němu došlo v rámci výkonu jiného subjektivního práva stanoveného zákonem, popř. kde jiný subjekt plnil právní povinnost, kterou mu uložil zákon. Přípustnost těchto případů je odůvodněna zvláštním veřejným zájmem jak na nerušené a plynulé realizaci subjektivních práv, tak na plynulém plnění právních povinností uložených zákonem. Zkoumaná skupina zahrnuje např. výkon práva kritiky (čl. 17 Listiny, čl. 10 Úmluvy o právech dítěte), obecná svépomoc atd.

I když k zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo na základě jejího svolení, na základě zákona anebo v rámci výkonu jiného subjektivního práva stanoveného zákonem, popř. v rámci plnění zákonem uložené právní povinnosti, zůstává provedený zásah oprávněným pouze tehdy, jestliže se stal přiměřeným způsobem a zároveň není-li v rozporu s takovými oprávněnými zájmy fyzické osoby, na kterých je třeba s ohledem na zajištění elementární úcty k důstojnosti její osobnosti za všech okolností bezpodmínečně trvat.

Ad 3) Další podmínkou je příčinná souvislost (kauzální nexus) mezi neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby objektivně způsobilým vyvolat nemajetkovou újmu a vznikem této nemajetkové újmy.⁶⁶ Fyzická či právnická osoba mohou být činěny odpovědnými pouze tehdy, jestliže skutečnost, za kterou odpovídají skutečně vyvolaly (způsobily). Povinnost tvrzení, břemeno tvrzení, důkazní povinnost a důkazní

---

⁶⁶ Obecně o příčinné souvislosti srov. např. učebnici Občanské právo hmotné, svazek II., ASPI, 2002.

břemeno ohledně příčinné souvislosti zatěžuje dotčenou fyzickou osobu.⁶⁷

8.3 Subjekty občanskoprávních sankcí

Subjekty občanskoprávních sankcí podle § 13 a § 16 občanského zákoníku mohou být:

- 1) fyzické osoby,
- 2) právnické osoby.

Ad 1) § 13 občanského zákoníku nevyžaduje, aby na straně fyzické osoby jako původce neoprávněného zásahu byl splněn i subjektivní předpoklad, konkrétně zavinění. To znamená, že subjektem může být i nezletilá fyzická osoba, právě tak jako fyzická osoba, která trpí duševní poruchou, resp. je zbavena, či omezena ve své způsobilosti k právním úkonům (všechny tyto osoby však musejí být v eventuelním soudním řízení o občanskoprávní ochraně osobnosti zastoupeny zákonným zástupcem, resp. opatrovníkem). Podle nově připravované úpravy občanského zákoníku tam, kde zákonný zástupce, resp. opatrovník tuto ochranu sám nezajistí, má právo podat návrh na ochranu osoby, která není plně svéprávná, „orgán veřejné moci“ zřízený podle zvláštního zákona (srov. předcházející výklad).

Pokud se neoprávněného zásahu dopustí více osob, vznikají každé z nich podle § 13 občanského zákoníku samostatné odpovědnosti za porušení osobnosti.

Došlo-li neoprávněným zásahem k porušení či ohrožení osobnostních práv více fyzických osob, potom se všechny či kterákoli z nich – a to nezávisle na ostatních – mohou domáhat ochrany podle § 11 n. občanského zákoníku.

---

⁶⁷ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 150 n.

Pokud by však byla neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby způsobena zároveň majetková újma - škoda, bylo by k založení odpovědnosti za způsobenou škodu podle § 420 občanského zákoníku třeba, aby původce byl zároveň způsobilý k zavinění, neboli aby byl deliktně způsobilý.

Ad 2) Jestliže byl neoprávněný zásah do osobnosti způsoben někým, kdo byl použit právnickou či jinou fyzickou osobou k realizaci činnosti této právnické či jiné fyzické osoby, postihují občanskoprávní sankce podle § 13 občanského zákoníku samotnou právnickou či fyzickou osobu (obdoba - analogie § 420 odst. 2 spolu s § 853 občanského zákoníku). Zaměstnanec, popř. jiná použitá osoba neodpovídají osobně přímo postižené fyzické osobě, nýbrž jen té právnické či fyzické osobě, které je k jejich činnosti použily. Pouze ve výjimečném případě, tj. kdyby chování zaměstnance právnické, popř. fyzické osoby bylo nutné vzhledem k okolnostem případu kvalifikovat jako vybočení z realizace činnosti právnické či fyzické osoby (tzv. exces), bude postižena občanskoprávními sankcemi podle § 13 občanského zákoníku tato použitá osoba přímo vůči dotčené fyzické osobě (je třeba poznamenat, že z činnosti právnické či fyzické osoby nevybočuje každé chování zaměstnance, kterým způsobil nemajetkovou újmu na osobnosti dotčené fyzické osoby, a to ani takové, které by dokonce mělo povahu trestného činu).⁶⁸

8.4 Prostředky občanskoprávní ochrany

- 1) obecné
- 2) zvláštní

---

⁶⁸ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 166 n.

8.4.1 Obecné prostředky občanskoprávní ochrany

Ad 1) K obecným prostředkům občanskoprávní ochrany je třeba řadit:

- a) svépomoc - § 6 občanského zákoníku včetně jejího zvláštního druhu nutné obrany - § 418 odst. 2 občanského zákoníku,
- b) ochranu poskytovanou příslušným orgánem státní správy - § 5 občanského zákoníku,
- c) ochranu soudní, a to
  - aa) ochranu poskytovanou soudem před zahájením řízení,
  - bb) ochranu poskytovanou prostřednictvím předběžných opatření,
  - cc) ochranu poskytovanou prostřednictvím jiných žalob, než těch, které jsou výslovně uvedeny v § 13 občanského zákoníku. Občanskoprávní prostředky ochrany osobnosti fyzické osoby jsou v § 13 občanského zákoníku uvedeny pouze příkladmo (srov. „...zejména...“). Jsou proto např. přípustné žaloby, domáhající se ve své žádosti - návrhu (petitu), aby byla soudem konstatována pouhá nepravdivost výroku (slovního i písemného) a tím neoprávněnost zásahu do práva na ochranu osobnosti žalobce.
  - dd) ochranu prostřednictvím žaloby na náhradu škody.

8.4.2 Zvláštní prostředky občanskoprávní ochrany

Ad 2) V praxi má pro občanskoprávní ochranu osobnosti největší význam zvláštní hmotněprávní soudní ochrana založená v § 13 občanského zákoníku.

§ 13 občanského zákoníku zakotvuje triádu prostředků občanskoprávní ochrany pro případ neoprávněného zásahu do

osobnosti fyzické osoby. Jedná se o právní prostředky, které nabývají v procesněprávní sféře podobu těchto občanskoprávních žalob (nároků):

- a) upuštění od neoprávněných zásahů (žaloba zdržovací - negatorní),
- b) odstranění nepříznivých následků neoprávněných zásahů, resp. nastalého protiprávního - závadného stavu (žaloba odstraňovací),
- c) poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (žaloba satisfakční).

Ad a) Nezbytnou podmínkou úspěšné žaloby na upuštění od neoprávněného zásahu podle § 13 občanského zákoníku je, aby neoprávněný zásah do osobnostní hodnoty dosud trval, popř. pokračoval, anebo aby existovalo konkrétní nebezpečí (hrozba) jeho opakování v budoucnu.

Ad b) U práva na odstranění následku neoprávněného zásahu jde o to, aby původce neoprávněného zásahu obnovil stav, který existoval před neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby. Nezbytnou podmínkou je, aby následky nastalého porušení osobnosti ještě trvaly, i když neoprávněný zásah sám již skončil (pominul) a dále aby bylo možné následky vzniklého porušení osobnosti fyzické osoby reálně odstranit.

Ad c) Právním prostředkem soudní ochrany všeobecného osobnostního práva je i žaloba, aby bylo postižené fyzické osobě přiznáno přiměřené zadostiučinění - satisfakce. Zadostiučinění podle § 13 občanského zákoníku spočívá v určitém plnění. Toto plnění může být buď

- aa) morálním nepeněžitým plněním (zadostiučinění - satisfakce nemajetková - morální), anebo

bb) peněžitým plněním (zadostiučinění - satisfakce majetková - v penězích).

Jak morální zadostiučinění, tak zadostiučinění v penězích sledují cíl přiměřeně (srov. § 13 odst. 1 občanského zákoníku „...aby bylo dáno přiměřené zadostiučinění“), tj. s ohledem na okolnosti konkrétního případu odpovídajícím, postačujícím a zároveň účinným způsobem zmírnit nepříznivý následek neoprávněného zásahu, tj. nemajetkovou újmu vzniklou na osobnosti fyzické osoby.

Ad aa) Může-li být vzniklá nemajetková újma na osobnosti fyzické osoby přiměřeně zmírněna některou z forem morálního zadostiučinění, má poskytnutí právě této morální formy zadostiučinění přednost (primární způsob zadostiučinění).

Jako formy morálního zadostiučinění, které podle dosavadních poznatků a zkušeností soudní praxe přicházejí v úvahu, lze uvést např. omluvu, odvolání zneuctujícího - difamujícího výroku v určitém kolektivu, v místním, krajském a celostátním tisku, event. na místě, kde byl zneuctující - difamující výrok učiněn a kde s ním byla veřejnost seznámena. Jako formu morálního zadostiučinění nelze vyloučit ani konstatování výroku soudního rozhodnutí, že došlo k porušení osobnostních práv podle § 11 n. občanského zákoníku, popř. uveřejnění výroku soudního rozhodnutí na náklady žalovaného v tisku atd. Za satisfakci morální povahy lze považovat i žalobcem požadované peněžitě zadostiučinění zvolené v mimořádně malém rozsahu - tzv. symbolickou satisfakci (např. jedna koruna česká - 1 Kč). Naproti tomu soudní praxe v souladu s teorií správně dovodila (srov. rozsudek Krajského soudu v Ostravě - sp. zn. 23 C 3/97), že sledovaný cíl poskytnout morální formu

zadostiučinění nemůže naopak splnit omluva, která je prohlášena za takových okolností, že se určitá část veřejnosti teprve z této omluvy vlastně dozví o zásahu do osobnostních práv fyzické osoby, o němž by jí jinak nebylo nic známo.

Ad bb) Novelizace § 13 občanského zákoníku, provedená zákonem č. 87/1990 Sb., zavedla právo požadovat zmírnění nastalého nepříznivého následku, tj. nemajetkové újmy na osobnosti fyzické osoby formou zadostiučinění v penězích (tzv. materiální satisfakce). Tento druh satisfakce umožňuje postižené fyzické osobě použít získaných peněz podle jejího přání a vůle k tomu, aby si opatřila některé náhradní požitky a příjemnosti, a tak tímto způsobem přiměřeně zmírnila nepříznivý následek. V nových podmínkách pluralitní demokracie a tržního hospodářství spojených mj. s plnou svobodou slova, svobodou tisku, rozhlasového a televizního vysílání atd. začala být právě nemajetková újma na důstojnosti, cti a jménu pocíťována někdy tíživěji a citelněji než majetková újma - škoda. Stanovení možnosti přiznat za určitých podmínek zadostiučinění v penězích představuje přínos k dotvoření komplexního a zároveň účinného moderního systému občanskoprávních sankcí při ochraně osobnosti fyzické osoby. Nelze zároveň přehlížet ani to, že již sama hrozba uložení zadostiučinění v penězích - a to podle okolností případu i v nemalé výši, se stává výrazným stimulem, jehož prostřednictvím občanskoprávní úprava přispívá i ze sociálně-psychologického hlediska k utužování povinností každého subjektu, zejména vydavatelů periodického tisku, provozovatelů rozhlasových a televizních vysílání i

reklamních společností, respektovat tělesnou i morální integritu osobnosti fyzických osob.

Přiznání zadostiučinění v penězích předpokládá splnění určitých zákonem kvalifikovaných podmínek (§ 13 odst. 2 občanského zákoníku). Těmito - kumulativně stanovenými - podmínkami jsou:

- a) Morální zadostiučinění se jeví v konkrétním případě nepostačujícím a tím již i neúčinným, zejména z hlediska povahy neoprávněného zásahu a způsobu jeho provedení, z hlediska intenzity trvání (např. šlo o opakovaný neoprávněný zásah v tisku s širokou působností), rozsahu i ohlasu nepříznivých následků, které vznikly žalobci vzhledem na jeho postavení v rodině, ve společnosti či v podnikání (např. u podnikatelských kruhů určité obce atd.).
- b) Neoprávněným zásahem došlo ke snížení důstojnosti fyzické osoby či její vážnosti ve společnosti ve značné míře. Musí jít o takovou nemajetkovou újmu na osobnosti fyzické osoby, kterou tato osoba vzhledem k intenzitě, k rozsahu, k trvání, zejména k široce veřejnému ohlasu nepříznivého následku spočívajícího ve snížení důstojnosti či vážnosti ve společnosti (rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 630/94) pociťuje - objektivně posuzováno⁶⁹ - jako závažnou. Za takové závažné újmy jsou soudní praxí považovány zejména újmy vzniklé prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků.

Z použitého znění § 13 odst. 2 občanského zákoníku (srov. „zejména“ - demonstrativní výčet) je

---

⁶⁹ S přihlížením ke konkrétní situaci, za které k neoprávněnému zásahu došlo, jakož i k osobě postižené fyzické osoby, zejména k jejímu věku a k jejímu postavení.

třeba dovodit, že soudu nebrání nic v tom, aby in concreto přihlédl i k některým jiným aspektů konkrétního případu. To ovšem platí za předpokladu, že tyto jiné aspekty budou svým významem a vahou srovnatelné s podmínkou zákonem výslovně stanovenou (rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě 23 C 52/96).

Z použitého slova § 13 odst. 2 občanského zákoníku „též“ lze usuzovat na to, že nelze vyloučit případy, kdy obě formy zadostiučinění, tj. jak morální zadostiučinění, tak i peněžité zadostiučinění budou in concreto za splnění potřebných podmínek kumulovány. Bude tomu tak tam, kde s ohledem na okolnosti konkrétního případu možno přiměřeně zmírnit nastalou nemajetkovou újmu teprve jejich spojením.

Otázku, v jaké výši má soud zadostiučinění v penězích poškozené osobě přiznat, občanský zákoník neřeší, v § 13 občanského zákoníku hovoří pouze o tom, že zadostiučinění musí být přiměřené. Při určení výše zadostiučinění v penězích nesmí soud ztrácet ze zřetele prvořadou satisfakční funkci přiznávané peněžité částky, kterou je zajistit přiměřené, tj. odpovídající a tím i účinné zmírnění nemajetkové újmy. Není přípustné, aby soudy přiznávaly neodpovídající a neúčinnou či dokonce přemrštěnou částku. Tím ovšem nemá a nechce být řečeno, že by soudy vzhledem k celkové povaze i k jednotlivým okolnostem konkrétního případu nemohly jako přiměřené a tím účinné zadostiučinění v penězích přiznat postižené osobě i vysokou peněžitou částku citelně postihující rušitele. Pro určení výše přiměřeného zadostiučinění v penězích stanoví zákon taxativně dvě kritéria, ze kterých musí soud při svém rozhodování vycházet:

- a) závažnost vzniklé majetkové újmy,

b) okolnosti, za kterých k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo.

Ad a) Pokud jde o první a výchozí kritérium, platí zásada, že čím závažnější je co do své intenzity, rozsahu, trvání a šíře ohlasu újma ve veřejnosti, tím vyšší by měla být i výše zadostiučinění v penězích.

Ad b) Druhé kritérium je stanoveno velmi obecně se zřejmým cílem, aby při určování konečné výše zadostiučinění v penězích bylo možno v rámci soudcovského uvážení a v souladu s požadavkem slušnosti a spravedlnosti pružně přihlídnout ke všem okolnostem, za nichž k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo. Občanský zákoník neuvádí - a to ani příkladmo jako typickou - žádnou z těchto okolností. Lze proto dovodit, že soud je povinen přihlížet ke všem okolnostem, které mají příčinnou souvislost s neoprávněným zásahem i následně vzniklou nemajetkovou újmou a jež soud považuje podle § 13 odst. 3 občanského zákoníku z hlediska spravedlivého a slušného vyvážení zájmů všech zúčastněných stran pro určení výše peněžitého zadostiučinění za právně relevantní.

Současná platná občanskoprávní úprava občanskoprávních sankcí (§ 13 občanského zákoníku) tvoří obecný legislativní základ pro zabezpečení jak vlastní občanskoprávní ochrany osobnosti fyzických osob, tak jejich ochrany ve zvláštních oblastech soukromého práva (např. v oblasti autorského práva, v oblasti pracovního práva, osobních údajů, jakož i mediálního práva).

Další krok při ochraně osobnosti fyzické osoby lze očekávat od občanského zákoníku připraveného v rámci celkové soukromoprávní rekodifikace.⁷⁰

8.5 Význam času pro uplatnění práva na ochranu osobnosti

Všeobecné osobnostní právo, resp. jednotlivá dílčí osobnostní práva, která vznikla postižené fyzické osobě neoprávněným zásahem do její osobnosti, jsou jako práva nemajetkového charakteru (§ 100 odst. 2 občanského zákoníku) nepromlčitelná. Občanský zákoník nestanoví ani prekluzi těchto dílčích osobnostních práv.

I když tato dílčí osobnostní práva fyzické osoby nejsou ani nepromlčitelná ani prekludovatelná, lze nicméně usuzovat, že uplynutí času bez významu pro vynutitelnost těchto dílčích práv není. Ztrátu vynutitelnosti práv však nelze v platném českém právu dovozovat z hmotněprávní úpravy, tj. z občanského zákoníku, nýbrž z principu, který ovládá oblast občanského soudního řádu a podle něhož úspěšné uplatnění každého práva vždy nutně předpokládá existenci právního zájmu. Tak např. zdržovací nárok nemůže být u soudu úspěšně uplatněn tehdy, jestliže v důsledku uplynutí času nebezpečí budoucího porušení práva, tj. jeho pokračování či opakování již odpadlo. V takovém případě je třeba usuzovat, že na poskytnutí soudní ochrany a tím na žalobě není právní zájem.⁷¹

Pokud jde o právo na peněžité zadostiučinění, lze soudit, že v tomto směru platí výjimka: vzhledem k podobnosti tohoto práva s reparační funkcí majetkových

---

⁷⁰ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 171 n.

⁷¹ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 96 n.

nároků vůbec i toto právo na peněžité zadostiučinění promlčení podléhá, a to ve tříleté promlčecí době. Z poslední doby je však třeba upozornit na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, které možnost promlčení i v případě práva na zadostiučinění v penězích vylučuje. Nejvyšší soud ČR (30 Cdo 1542/2003) argumentuje, že i právo na zadostiučinění v penězích nepřestává být osobnostním, které je a contrario k § 100 odst. 2 občanského zákoníku z promlčení vyloučeno (totéž stanovisko zaujal i Holub, M. a kolektiv autorů: Komentář k občanskému zákoníku, sv. I, Linde Praha, a.s., str. 88, 89). Se stanoviskem Nejvyššího soudu ČR se nelze ztotožnit. Tímto výkladem totiž právo na peněžitou satisfakci neústrojně vyčleňuje z okruhu obdobných práv na peněžitou satisfakci, konkrétně práva na bolestné a práva na náhradu za ztížení společenského uplatnění, o kterých ani teorie ani soudní praxe až doposud - vzdor jejich nehmotné povaze - nikterak nepochybovaly, že se promlčují. Úprava nového občanského zákoníku chápe i nemajetkovou újmu na osobnosti - a to v souladu s moderními právními úpravami, jako druh škody; proto právo na její náhradu v peněžité formě nemůže zůstat v rámci úpravy závazků z deliktů nepromlčitelným.

Vznikla-li postižené fyzické osobě neoprávněným zásahem do její osobnosti majetková újma - škoda, pak právo na její náhradu jako právo ryze majetkové povahy bez dalšího promlčení podléhá (§ 100 odst. 2 občanského zákoníku).⁷²

Zvláštní osobnostní právo osob podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku se pro jeho osobnostní povahu

---

⁷² Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 171 n.

nepromlčuje (§ 100 odst. 2 občanského zákoníku), ani nezaniká prekluzí. Pokud však jde o právo na náhradu majetkové újmy - škody, která byla zároveň fyzické osobě neoprávněným zásahem do její osobnosti způsobena, to - jako každé jiné právo majetkové povahy - přechází smrtí postižené fyzické osoby na dědice. Právo dědiců na náhradu škody se promlčuje.⁷³

---

⁷³ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004, str. 86

9. Závěr

Není sporu o tom, že právní řád jako celek by měl poskytovat co možná nejefektivnější ochranu osobnosti fyzické osoby, resp. jejím všeobecným osobnostním právům. Na této premise je založena i ochrana osobnosti v českém právním řádu. Základ právní ochrany osobnosti fyzické osoby je položen ústavním zakotvením některých stránek lidské osobnosti. Základní lidská práva a svobody tvořící elementy lidské osobnosti jako např. právo na život nebo soukromí jsou tak pod ochranou ústavního soudnictví. Systém právní ochrany osobnosti pak dále dotváří celá řada zákonných norem, resp. mezinárodních smluv.

Právní ochrana osobnosti je tvořena nejen prostředky práva soukromého, nýbrž i prostředky práva veřejného, které osobnosti práva dotčené osoby chrání i do značné míry bez její aktivity, a to ve veřejném zájmu.

V posledních letech bylo možné zaznamenat, že ani oblast ochrany osobnosti nezůstala stranou mnohých legislativních počínů, a to i na poli práva mezinárodního (srov. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, Dodatkový protokol k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny a zákaz klonování lidských bytostí). V našem zákonodárném procesu pak byly přijaty nové normy, z nichž lze zejména uvést zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění dalších předpisů, zákon o rozhlasovém a televizním vysílání č. 231/2001 Sb., zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně

některých zákonů (transplantační zákon), zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Novelizován byl trestní zákon i občanský soudní řád.

Přes počet norem, které se v té či oné míře dotýkají ochrany osobnosti, je místo soudní judikatury v oblasti osobnostních práv a zřejmě dlouho i zůstane klíčové a nenahraditelné. Lze si jen těžko představit, že by se někdy podařilo důsledně v konkrétní právní úpravě vyjádřit a popsat všechny situace, které v oblasti osobnostních práv či spíše zásahů do nich mohou nastat. Dále je důležité zdůraznit, že ve větší míře než v jiných oblastech právní ochrany musí soudy v konkrétních případech konfrontovat systém právní se systémem obecně uznávané morálky a obecně respektovaných hodnot.

Občanský zákoník v § 11 uvádí některé ze složek, které jsou obsahem občanskoprávní ochrany osobnosti. Tento zákonný výčet je jen příkladný. Osobnost fyzické osoby je tvořena i dalšími - občanským zákoníkem výslovně nevypočtenými - elementy, kterým musí být právem poskytnuta stejně účinná ochrana.

Právo na ochranu osobnosti a v jeho rámci jednotlivé složky se těší stále větší pozornosti právní teorie i praxe. Z nich zvláště vystupuje do popředí právo na ochranu soukromí.⁷⁴

V přetechnizovaném světě pocítují lidé stále více potřebu utéci se do soukromí, ale protože chtějí užívat stále hojnější nabídky služeb a konzumu, musejí z něj současně nemálo obětovat. Třebaže demokratické státy nejsou

---

⁷⁴ Dvořák, J., Wintrová, A.: Pocta Jiřímu Švestkovi k 75. narozeninám. ASPI, 2004, str. 51 n.

orwellovským Velkým bratrem, sledujícím každý krok občanů, musí zasahovat do jejich soukromí např. proto, že o nich shromažďují množství údajů, např. v souvislosti s tím, že se starají o jejich bezpečnost, vzdělání a sociální potřeby. Prostředky ochrany, jimiž jedinec disponuje, jsou obvykle chabé v porovnání s možnostmi těch, kteří do jeho soukromí mohou zasahovat. Proto musí existovat právní ochrana, která stanoví, za jakých podmínek smí být do soukromí jedince intervenováno. Právní úprava musí ovšem řešit i jiné problémy, zejména konkurenci různých práv, resp. základních práv. Především pak práva na soukromí na straně jedné a práva na informace na straně druhé.⁷⁵

Nepominutelný význam má i mezinárodní tlak, zejména praktická aplikace Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod v judikatuře. Také vnitrostátní soudy si stále více uvědomují judikaturu Evropského soudního dvora a reflektují ji ve svých rozhodnutích. Pozorovat lze i přiblížení soudní judikatury ve zkoumané oblasti v právní praxi soudů různých zemí, které vycházejí z respektování stejných hodnot.

Za mimořádně závažnou oblast osobnostních práv je považována i oblast tělesné integrity. Zde se otevírá celá řada aktuálních otázek např. odnímání orgánů či tkání pro transplantační účely, informování pacientů a osob jim blízkých o zdravotním stavu, vytváření nejrůznějších databází nemocných a mnohé další.

V poslední době vzbudila pozornost odborné i laické veřejnosti zejména otázka práva pozůstalého manžela na

---

⁷⁵ Mates, P.: Ochrana soukromí ve správním právu. Linde Praha, a. s., 2006, str. 7, 8.

vydání zdravotnické dokumentace, resp. na informace o zdravotním stavu a příčinách úmrtí.

Pokud právní režim nakládání s informacemi o zdravotním stavu po smrti fyzické osoby není jednoznačný, nelze z takového stavu bez dalšího usuzovat, že poskytnutí informací o zdravotním stavu zemřelého je vyloučeno. V diskusi o zpřístupnění zdravotní dokumentace zazněl názor, opírající se o znění § 15 občanského zákoníku, který dovozoval, že právo na vydání této dokumentace pozůstalým osobám náleží. Na podporu uvedeného řešení lze uvést i to, že podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny je každý oprávněn znát veškeré informace shromažďované o jeho zdravotním stavu. Toto právo je nutno přiznat i osobám vypočteným v § 15 občanského zákoníku.⁷⁶

Připravený návrh nového zákona o zdravotní péči výslovně přiznává právo nahlížet do zdravotnické dokumentace a pořizovat z ní opisy a výpisy nebo její kopie osobám blízkým pacientovi a osobám, které pacient za svého života určil. Pokud zemřelý za svého života vyslovil nesouhlas se sdělováním informací o svém zdravotním stavu, lze informaci podat a umožnit nahlédnutí do zdravotnické dokumentace osobám blízkým jen v nezbytném rozsahu, je-li to v zájmu ochrany jejich zdraví.⁷⁷

Jako krok správným směrem se vzhledem k výše uvedenému jeví zdůraznění práva na tělesnou integritu v parafovaném znění nového občanského zákoníku. Návrh se věnuje ve zvýšené míře otázkám tělesné integrity člověka a její

---

⁷⁶ Dvořák, J., Wintrová, A.: Pocta Jiřímu Švestkovi k 75. narozeninám. ASPI, 2004, str. 60 n.

⁷⁷ Návrh nového zákona o zdravotní péči je k dispozici na internetové adrese: www.mzd.cz.

ochrany. Respektuje při tom, že dílčí otázky z tohoto okruhu upravují nebo mohou upravit speciální zákony (např. zákon o zdravotní péči). Nelze však přehlížet, že problematika je širšího rozsahu, a nelze ji zužovat jen pod zorný úhel výkonu pouze některých úzce specializovaných povolání.⁷⁸

Odpovídajícím způsobem by měla být po vzoru zahraničních právních úprav i Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny posílena právní úprava na soukromí. Ochrana soukromí v návrhu nového občanského zákoníku vychází ze standardního pojetí. Záměrně se zakazuje narušit „soukromé prostory“, nikoli „obydlí“ člověka, protože právo na soukromí zasahuje nejen místo, kde člověk bydlí, ale také místo, kde vykonává svou obvyklou profesi. V tomto směru se odkazuje na stanovisko Výboru pro lidská práva.⁷⁹

V současnosti stále více dochází k neoprávněným zásahům do osobnostních práv nezletilých osob, popřípadě se stává stále aktuálnější hrozba těchto zásahů. K neoprávněným zásahům do osobnostních práv dětí dochází nejčastěji v souvislosti s tzv. „šikanou“ mezi dětmi na školách a v jiných výchovných ústavech a zařízeních, v souvislosti s trestnou činností páchanou na dětech a to nejen trestnou činností násilného charakteru, v souvislosti s působením reklamy na děti a v souvislosti s ochranou osobních dat dětí.

Je třeba pamatovat na to, že ustanovení § 11 n. občanského zákoníku o ochraně osobnosti se týká všech

---

⁷⁸ Návrh pracovní komise občanského zákoníku.

⁷⁹ Srov. Sudre, F., Mezinárodní a evropské právo lidských práv, Masarykova univerzita, Brno 1997, str. 186.

fyzických osob, i nezletilých. Tedy i děti mají právo na ochranu svého všeobecného osobnostního práva, tzn. své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.⁸⁰

---

⁸⁰ Švaňhal, R.: „Poznámky k ochraně osobnosti nezletilých osob“. Právní praxe, č. 10, 2000, str. 635.

10. Prameny

10.1. Monografie

Bartoň, M.: Svoboda projevu a její meze v právu České republiky. Linde Praha, a. s., 2002.

Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. ASPI Publishing s. r. o., 2002.

Dvořák, J., Wintrová, A.: Pocta Jiřímu Švestkovi k 75. narozeninám. ASPI Publishing s. r. o., 2004.

Höllander, P.: Základy všeobecné státovědy. Všehrd, Praha, 1995.

Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kolektiv: Občanský zákoník, Komentář. C.H. Beck, 2002.

Klíma, K.: Ústavní právo. BOHEMIA IURIS KAPITÁL a. s., Praha, 1997.

Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha, a. s., 2004.

Knappová, M., Švestka, J. a kolektiv: Občanské právo hmotné, s. I. ASPI Publishing s.r.o., 2002.

Knappová, M., Švestka, J. a kolektiv: Občanské právo hmotné, s. II. ASPI Publishing s. r. o., 2002.

Madar, Z.: Slovník českého práva. Linde Praha, a. s., 1995.

Mates, P.: Ochrana soukromí ve správním právu. Linde Praha, a. s., 2006.

Pavlíček, V., Hřebejk, J.: Ústava a ústavní řád České republiky, 1. díl. Linde Praha, a.s., 1994.

Pavlíček, V., Hřebejk, J., Knapp, V., Kostečka, J., Sovák, Z.: Ústava a ústavní řád České republiky, 2. díl. Linde Praha, a.s., 1994.

Sudre, F.: Mezinárodní a evropské právo lidských práv. Masarykova Univerzita, Brno, 1997.

Šišková, N.: Dimenze ochrany lidských práv v EU. ASPI Publishing, s. r. o., 2003.

10.2. Články a ostatní prameny

Eliáš, K.: „Koncepce nového občanského kodexu“. Právní rádce, č. 8/2001.

Švaňhal, R.: „Poznámky k ochraně osobnosti nezletilých osob“. Právní praxe, č. 10/2000.

Telec, I.: „Osobnostní práva a rekodifikace českého obecného soukromého práva“. Právní praxe, č. 1 - 2/2001.

Judikatura Ústavního soudu, č. 3. EUROLEX BOHEMIA,
s. r. o., 2002.

Návrh pracovní komise občanského zákoníku, Ministerstvo
spravedlnosti.

Sborník příspěvků z konference k připravované rekodifikaci
občanského zákoníku z 30.11.-1.12.2005. Univerzita
Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2006.

Věcný záměr připravovaného občanského zákoníku.

10.3. Internet

www.ipravnik.cz

www.justice.cz

www.mzd.cz